

GAZİANTEP AĞZININ ŞEKİL BİLGİSİNİ BELİRLEYEN TEMEL ÖZELLİKLER

Ahmet GÜNŞEN*

ÖZET

“Ağız” terimi için, kaynaklar hep “fonetik farklılaşma”dan söz etse de, bir ağız bölgesinde, ses bilgisi farklılıklarının yanında, o ağız bölgesine özgü birçok şekil bilgisi farklılığı da görülür. Hatta çok zaman ağız bölgesi sınırları ile ağız tabakalaşmasını bu şekil bilgisi özellikleri belirleyebilir.

Gaziantep ağızı, önemli fonetik özellikleri yanında, şekil bilgisi özellikleri bakımından da Anadolu ağızları içinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir.

Bu makalede, Gaziantep ağızının şekil bilgisini belirleyen temel özellikler, Eski Türkçeden gelen unsurlar ile çeşitli ses değişmelerinin gramer unsurlarını etkilemesinden doğan ve böylece bölge ağızını diğer Anadolu ağızları içinde farklı kılan özellikler açısından ele alınıp incelenecektir. Bu özellikler, diğer Anadolu ağızları başta olmak üzere, tarihî ve çağdaş Türk lehçeleri ile de karşılaştırılacaktır.

Böylece, Gaziantep ağızının ses bilgisi ve söz varlığı yanında, şekil bilgisi özellikleri bakımından da, Anadolu ağızları içinde önemli bir konuma sahip olduğu ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ağız, şekil bilgisi, Anadolu ağızları, Gaziantep ağızı.

---

* Prof. Dr., Trakya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, gunsenahmet@gmail.com.

**MAIN CHARACTERISTICS DETERMINING
THE MORPHOLOGY OF GAZİANTEP DIALECT****ABSTRACT**

Although the term “dialect” is always referred as “phonetic variety” in the related bibliography, numerous morphological differences also exist in a local dialect in addition to phonetic ones. Moreover, the borders of a local dialect and dialect varieties can often be determined by the morphological characteristics.

Gaziantep dialect, besides its significant phonetic characteristics, has an outstanding place among other Anatolian dialects in terms of its morphological characteristics.

The main aim of this paper is to study and examine the main characteristics determining the morphology of Gaziantep dialect with respect to the features stemming from the Old Turkish and the features resulting from the phonetic shifts affecting grammatical components and thus making this local dialect different among the other Anatolian dialects. These characteristics will also be compared to historical and contemporary Turkish dialect, giving priority to the Anatolian dialects.

Consequently, it will be clarified that Gaziantep dialect has a particular status among the other Anatolian dialects in terms of its morphological characteristics as well as its phonetic and vocabulary features.

Key Words: Dialect, morphology, Anatolian dialects, Gaziantep dialect.

0. Giriş

Ağız terimi için, kaynaklar hep “fonetik farklılaşma”dan söz etse de, bir ağız bölgesinde, ses bilgisi farklılıklarının yanında, o ağız bölgesine özgü birçok şekil bilgisi farklılığı da görülür. Hatta çok zaman ağız bölgesi sınırları ile ağız tabakalaşmasını bu şekil bilgisi özellikleri belirleyebilir.

Nitekim Anadolu ağızlarını sınıflandırma çalışmalarında ses bilgisine ait ölçütler yanında (bk. İmer, 2000: 8; Karahan, 1996), şekil bilgisine ait özelliklerin de ölçüt olarak kullanıldığını görüyoruz.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Piet Kral, 1980 yılında hazırladığı yüksek lisans teziyle Anadolu ve Rumeli ağızlarını sınıflandırırken, ses bilgisi ve söz varlığına ait birtakım ölçütlerin yanında, “zamir kökenli şahıs ekleri, istek ve emir ekleri, şimdiki zaman eki ve -ken zarf-fiil ekindeki ses değişmeleri” gibi şekil bilgisine ait dört özelliği de ölçüt olarak kullanmıştır (Karahana, 1996: XII-XIII). Kâmile İmer ise, Kral’ın görme şansını bulamadığımız söz konusu çalışmasında, Anadolu ağızlarını sınıflandırmak için kullanılan toplam on sekiz ölçütten yedisinin şekil bilgisine ait olduğunu belirtmektedir (İmer, 2000: 11).

Anadolu ağızlarının sınıflandırılmasına dönük en son ve en yeterli çalışma olan *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı çalışmasında Leylâ Karahan, Anadolu ağızlarını Doğu Grubu, Kuzeydoğu Grubu ve Batı Grubu olmak üzere üç ana ağız bölgesine ayırıp, bu çalışmasında, söz konusu ağız bölgelerini tespit ederken, “ses bilgisi”, “şekil bilgisi” ve “söz dizimi” olmak üzere üç esas ölçüt kullanmış; ana ağız gruplarını belirleyen özellikler için ses bilgisine ait on dört özelliği, şekil bilgisine ait olarak da sekiz özelliği esas almıştır (Karahana, 1996: 2-53).

O hâlde ağız araştırmaları ve sınıflandırmalarında ağızlara ait şekil bilgisi özelliklerinin de en az ses bilgisi özellikleri kadar ayrı ve ayırıcı bir yeri ve önemi vardır. Dolayısıyla, Gaziantep ağızı, şekil bilgisi özellikleri bakımından da bağımsız ve ayrıntılı bir çalışmaya konu olabilir.

Anadolu ağızları içinde önemli bir yere ve öneme sahip olmasına rağmen, Gaziantep ağzının yeterince işlendiği söylenemez. Balkanoğlu (Necip Asım Yazıksız)’nın 1902’de yayımladığı Kilis ağzıyla ilgili “Dialect türk de Kilis” (Keleti Szemle, S. 1, s. 269-278) adlı çalışması ile Ömer Asım Aksoy’un 1945 yılında yayımladığı üç ciltlik *Gaziantep Ağzı* adlı çalışmasından sonra, merkez ilçeye ait dört; Araban, Nizip, Nurdağı ve Oğuzeli ilçelerine ait birer, İslahiye ilçesine ait iki olmak üzere toplam on lisans tezi yanında, Oğuzeli ilçesine ait bir yüksek lisans tezi (Gülensoy- Alkaya 2003) ile yörede yaşayan Barak Türkmenleri ağzını işleyen bir doktora tezi (Gül, 1999) yapılmıştır. Yani yöre ağzını işleyen toplam on dört çalışma vardır. Kayıtlara girmeyen lisans düzeyinde birkaç çalışma daha yapılmış olsa da, bu çalışmaların çoğunun lisans düzeyinde kalan ve bölge ağzını bütün olarak ele alıp incelemeyen çalışmalar olduğu açıktır. Burada rahmetle andığımız Ömer Asım Aksoy’un hacimli çalışmasının da diyalektoloji disiplininden uzak bir çalışma olduğunu belirtmek zorundayız. Dolayısıyla, Kilis’i de içine alacak şekilde Gaziantep ağızı üzerindeki çalışmaların sürdürülmesi, daha doğrusu tamamlanması gerekir diye düşünüyoruz.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Gaziantep ağızı, yukarıda da belirttiğimiz üzere, önemli bir ağız bölgesidir. Caferoğlu, 1946 yılında yaptığı ve dokuz ağız bölgesine ayırdığı Anadolu ağızları içinde, yöre ağızına, altıncı sırada “Gaziantep (ve güney sınır ağızları) bölgesi” başlığıyla yer vermiştir (Caferoğlu, 1946: 565).

Caferoğlu, 1959 yılında başka bir Anadolu ağızları tasnifinde ise, yine altıncı sırada “Güneydoğu ağızları (Gaziantep, Adana, Antalya ve civarı)” başlığı altında, yöre ağızını Güneydoğu ağızları içinde göstermiştir (Caferoğlu, 1959: 239).

Caferoğlu, 1944 yılı yazında Güneydoğu illeri ağızlarından yaptığı derlemeler ışığında, Gaziantep yöresinde üç ağız bölgesi bulunduğu hükmederek derlediği metinleri “merkez, Kilis ve yöresi, Türkmen uruğu ağızı” olmak üzere üç alt gruba ayırarak vermiştir (Caferoğlu, 1995: XII).

“Anadolu’nun bir lengüistik haritasını meydana getirmek amacıyla henüz uzakta bulunuyoruz. Anadolu ve Rumeli’de çok sayıda ağızların varlığını bilmekle beraber bugün ancak sınırları belirsiz coğrafi bölgelere göre kabataslak bir ağız grupları tasnifini muteber sayabiliriz.” diyen Tahsin Banguoğlu ise Anadolu ağızlarını; “1. Güney Batı ağızları, 2. Orta Anadolu ağızları, 3. Doğu ağızları, 4. Kuzey Doğu Karadeniz ağızları, 5. Rumeli ağızları, 6. Güney Doğu ağızları, 7. Kastamonu’ya, Karamanlı ve başka boylara mahsus ağızlar” olmak üzere kabaca yedi ayrı bölgeye ayırır (Banguoğlu, 1977: 132-133).

Banguoğlu bu çalışmasında, Günydoğu Anadolu ağızlarına, bu arada Gaziantep ağızına ait ayrı bir bölüm açarak, söz konusu ettiğimiz bu ağız bölgesinin önemine şöyle dikkati çeker:

“Güneydoğu Anadolu ağızları yer yer epey farklı görünürler. Burada en çok Gaziantep ağızı bölgesinde komşu yabancı dilin, Arapçanın -Türk ses sistemi üzerindeki- bazı etkileri kulağa çarpar. Kimi kalın seslilerin ve artdamak sesdeşlerinin yer yer boğaz seslerine dönmüş oldukları görülür: ayak > ‘ayaq, takım > daħım, akşam > ‘āşam, kalktı > qaqtı, meşgul > meşğul, kıkırdak > ğaħırdaq gibi.” (Banguoğlu, 197: 133).

Bilindiği gibi, Anadolu ağızlarının en son ve en yetkin sınıflandırılması, Leylâ Karahan tarafından yapılmıştır (Karahan, 1996). Karahan’ın çalışmasına Gaziantep ağızı açısından baktığımızda, yöre ağızının Anadolu ağızları içindeki yerinin belirlenmesinin ötesinde başka, önemli tespitlerin de bulunduğunu görüyoruz.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Karahan'ın sınıflandırmasına göre, Gaziantep ağzı, kendi içinde dokuz alt gruba ayrılan Batı Grubu ağzıları içinde, Tarsus (Mersin), Ereğli, Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri, Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Adıyaman, Darende, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya), Birecik, Halfeti (Urfa) ağzıları ile birlikte yedinci alt grupta yer almaktadır (Karahan, 1996: 117).

Karahan'ın Batı Grubu ağzıları ile ilgili olarak önemli bir tespiti de, Batı Grubu ağzılarının kuruluşunda 24 Oğuz boyu içinde özellikle Kınık, Salur ve Avşar boyunun, konumuzla ilgili olarak da, Avşar boyunun Malatya, Tunceli ve Elâzığ yöreleriyle birlikte Gaziantep yöresinde meskûn olup bu yörelerin ağız özelliklerinde ekili olduğudur (Karahan, 1996: 114).

Karahan'a göre, Anadolu toprakları üzerinde en geniş alana yayılmış olan Batı Grubu ağzıları, doğuda Kuzeydoğu Grubu ve Doğu Grubu ağzıları kuşatılmış olup, bölgenin sınırları kuzeydoğuda Giresun'dan başlar, Sivas, Malatya, Adıyaman, Halfeti ve Birecik'i (Urfa) içine alarak güneyde Suriye sınırına ulaşır. Marmara Denizi, bu ağız bölgesinin kuzeybatıdaki tabii sınırır (Karahan, 1996: 114).

Karahan, Batı Grubu ağzılarının temel özelliklerinin, bölgenin kuzeydoğusunda, Kuzeydoğu Grubu ağzılarının etkisiyle, doğuda da Doğu Grubu ağzılarının etkisiyle zayıfladığından, dolayısıyla Kuzeydoğu ve Doğu Grubu ağzılarına komşu olan yörelerdeki ağzıların bölgeler arası geçişi sağlayan köprü ağzı olduğundan söz eder ki (Karahan, 1996: 114), bu tespit, konumuz açısından son derece önemlidir. Zira, baskın ses ve şekil bilgisi özellikleriyle bir Batı Grubu ağzı olan Gaziantep ağzı, dil coğrafyası açısından bakıldığında Batı Grubu ağzıları ile Doğu Grubu ağzıları arasında kalmakta, dolayısıyla bir geçiş bölgesi ağzı özellikleri de taşımaktadır. Aşağıda da belirtileceği üzere, Doğu Grubu ağzılarından başka birçok bakımdan Azerbaycan Türkçesi ile birleşen özellikler de taşımaktadır.

Yörenin genel olarak bir Türkmen ve özellikle Avşar bölgesi olması sebebiyle de, Gaziantep ağzının söz konusu Türkmen/Oğuz unsurlarının meskûn bulunduğu Orta Anadolu'dan Batı Anadolu'ya uzanan birçok Anadolu ağzı, hatta Rumeli ağzı ile ortaklıklar sunduğu görülmektedir.

Tabi biz bu çalışmada, yöre ağzının bu karakteristik özelliklerinin sadece şekil bilgisine ait, belki yer yer morfofonetik özelliklerini ele alıp göstermeye çalışacağız. Bunu yaparken de, söz konusu özellikleri Türkçenin tarihî dönemleri yanında, Türkiye Türkçesinin diğer ağzıları ile de karşılaştıracacağız.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Böylece, Gaziantep ağzının ses bilgisi ve söz varlığı yanında, şekil bilgisi özellikleri bakımından da, Türkiye Türkçesi ağzıları içinde önemli bir konuma sahip olduğu ortaya konulmuş olacaktır.

Çalışmada, Gaziantep ağzına ait karakteristik özellik taşıyan yaygın şekil bilgisi özellikleri ve unsurları ele alınıp dikkatlere sunulurken, sınırlı örneği bulunan veya yaygın ve kurallı olmayan özelliklere yer verilmeyecektir.

Gaziantep ağzına ait belli başlı karakteristik şekil bilgisi özelliklerini şu başlıklar altında inceleyeceğiz:

1. Yapım Ekleri

Gaziantep ağzında, ölçünlü Türkçeden farklı yapım ekinin bulunduğu pek söylenemez. Ancak, birkaç ekin fonetik olaylara bağlı olarak farklı kullanıldığını görüyoruz.

1.1. +nAn, +lêyin < +lAyIn

Birden fazla eki bünyesinde birleştiren bu ek, Eski Anadolu Türkçesinde daha çok bir çekim eki gibi kullanılırken (Ergin, 1995: 173), bugün zaman isimlerine gelerek zamanı belirtici bir işlevle kullanılmaktadır. Söz konusu ek, ölçünlü Türkçede olduğu gibi Gaziantep ağzında da dil uymuna aykırı olarak ve çok zaman son hecesindeki ünlü düşürülerek kullanılmaktadır:

sebehlêyin êrceden ğeldi bacısınñ evine (GİAT: 198-17), kele *b'ay'aklêyn* uş'ağ uyğudan k'ağdı (GA: 352-2), zatılam *seb'ahlêyn* de teknêy hamırlamadımdı (GA: 368-18), *seb'ahleyn* yîmürüşlük aldı (GA: 354-7) vb.

Bir örnekte ise ek, zaman ismi dışında bir isme eşitlik hâli eki işleviyle getirilerek kullanılmıştır: gelinin evine girmiş yorğanı ğaldırmiş *usulleyn* döşşên üstüne boşaldmış (GM: 154-7)

Gaziantep ağzında, eski vasıta hâli eki +n ile pekiştirilmiş *ilen* edatının fonetik değişime uğramış +nAn biçiminin zaman isimlerine getirilerek +lAyIn ekinin işleviyle, belki aynı sıklıkta, kullanıldığını görüyoruz:

aşamnan orıya varılır (GBA: 128-25), o tulün içinde suyu *sabānan* götürür, sapın içine gömerdiñ (GBA: 159-15), *sabehnen* bize yemek gelir (GBA: 159-15), *sabahnan* kağar gelini hazırlallar (GBA: 162-28), *sabānan* kağardım üş tene, dört tene yannığ yayardım (GBA:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

196-2), şindi bir gün bağdım, *aḥsamnan*, gelin ikinci çocukta (GBA: 199-1), getirdi bizi arabacı *sabānan* (GBA: 199-15), *sabānan* dedi-kine (GBA: 199-5), bağdığ bir gün *ikinnen* sancısı dutdu (GBA: 199-2), bir gün evel dël, *aḥsamına*; aḥşam da ğına yapılır (GBA: 155-15) vb.

1.2. +çI, +çU

Türkçenin işlek eklerinden olan ve daha çok meslek ve uğraşma ifade eden isimler türeten bu ek, Gaziantep ağzında aslındaki /ç/ tonlulaştırılmadan kullanılmaktadır. Bu kullanım, yöre ağzını Doğu Grubu ağızları ile Azerbaycan Türkçesine yaklaştırmaktadır.

ğnaçı geldi kimi bu yemeg burada yénir (GBA: 114-17), bu adamlara *dürçü* gëdecëg, dër (GBA: 126-32), *ğnaçı* dërig biz (GBA: 128-24), köyün *ğolçusu* bunnarı karşılı (GBA: 139-24), orda köyün *ğolçusunu* görünçe sormuşlar (GBA: 139-26), gelin getirirken sivas yöresinde, köprü yihılıyo, bu *geliñçiler* suya (GBA: 148-1) *geliñçiler* kelep kelep dolaşır (GBA: 16) vb.

1.3. +IA

Eski *tünle* “gece, geceleyin”, bugün kullandığımız *öğle*, *öğlen* gibi zaman isimlerinde görülen ve söz konusu kelimeleri zarf olarak kullandıran isimden isim türetme eki +IA’yı¹ Gaziantep ağzında birkaç kelimedede görüyoruz. +IA şeklinde *yeñ* ismine getirilen eki, *bari* ve *zāu/zatı* zarflarına da +m ilavesiyle genişletilmiş olarak getirilirken buluyoruz:

yeñle bir ḥabar duydum aradan (GBA: 147-3), *yeñile* bir yar sevdim /gözü göv, ğaşı ğara (GA: 396-15); *bārilem* biz de yihanyken suyubu göyağ dëy barabar gedmişler (GM: 11-1), *bārilem* ihdiyarlıkda gelecëne, genclikde gelsin (GM: 87-11); kiyaya da *zāulem* beyle bi işçi gerekmiş (GM: 88-11), *zatulam* ben sizden ḥıs uş’āñ y’ānına bi göv boncuğ dikecëm (GA: 352-7), *zatulam* seb’ahlëyn de teknëy ḥamırlamadımdı (GA: 368-18) vb.

¹ Geniş bilgi için bk. Gabain, 1988: 47, §. 76; Gülsevin, 1993: 117; Duman, 2002: 8-18.

2. Çekim Ekleri

2.1. İsim Çekimi Ekleri

2.1.1. Çokluk Eki

Gaziantep ağzında çokluk ekinin *bu* zamirine, zamir n'sinden sonra, +*dar* biçiminde getirilmesi dikkati çekmektedir:

işde bayram gelenekleri, *bundarı* hazırladığı (GBA: 118-1), *bundar* hangi millet olduğunu kesin olarağ bilemiğ (GBA: 167-23), s' abeh *bundarin* çevresini sarmışlar (GBA: 167-28), *bundarin*, dede olarağ, dedelini alın (GBA: 168-11), üç_bêş sene evele ğadarı *bundarin* nesli barağa gelir (GBA: 168-12) vb.

2.1.2. İlgi Hâli Ekinden Önce Gelen 2. Teklik Şahıs İyelik Ekinde Meydana Gelen

-y- < -ñ- Değişmesi

Gaziantep ağzında hemen daima genzel orta ve arka damak /n/si (ñ) olarak karşımıza çıkan 2. teklik şahıs iyelik ekinin asıl önemli bir kullanımı, ilgi hâli ekinden önce geldiğinde -y- < -ñ- değişmesine uğramasıdır. +(D)yİñ, +(U)yUñ < +(D)ñİñ, +(U)ñUñ şeklindeki bir değişimi örnekleyen bu kullanım, Anadolu ağızlarının sınıflandırılmasında bir ölçüt olarak kullanılabilir bir öneme sahiptir. Nitekim, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı çalışmasında Leylâ Karahan, ana ağız gruplarını belirleyen özelliklerin onuncu sırasında arka ve orta damak ünsüzü /ñ/nin korunması veya kaybolması ölçüsünü koymakta, Batı Grubu ağız bölgesinin daha çok orta, güney ve doğu kesimlerinde 2. teklik şahıs iyelik eki ile ilgi hâli ekinin bir arada bulunduğu kelimelerde -y- < -ñ- değişmesi görüldüğünü, ancak bu değişimin aynı hecede bulunan iki genizsi damak ünsüzü /ñ/den birincisinin, söyleniş güçlüğünden akıcılaşarak değişmesinden kaynaklandığını, yoksa söz konusu değişimin Karadeniz ve Doğu Grubu ağızlarında görülen ve Kıpçak etkisiyle ortaya çıkmış -y- < -ğ- < -g- < -ñ- değişmesiyle alakalı olmadığını belirtir (Karahan, 1996: 19-23).

Türk dilinin en eski devirlerinden günümüze kadar gelen bir ses değişmesini örnekleyen -y- < -ñ- değişmesi (Çağatay, 1988: 15-30), söz konusu ettiğimiz durumuyla birçok Anadolu ağzında kullanılmaktadır. Mesela Adana/Kadirli, Afyonkarahisar/Şuhut, Antalya/Gündoğmuş, Kayseri, Kayseri/Bünyan, Niğde/Alay,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Sivas/Yıldızeli, Zonguldak/Bartın ağızları yanında (Buran, 1996b: 78), Malatya (Gülseren, 2000: 84, 88, 127, 134), Kırşehir (Günşen, 2000: 67, 101,111), Uşak (Gülsevin, 2002: 83, 95), Erzincan (Sağır, 195: 94, 140), Nevşehir (Korkmaz, 1977: 88), Urfa (Özçelik, 197: 51, 77), Adana ve Osmaniye (Yıldırım, 1999: 174) ağızları, söz konusu ekin kullanıldığı ağız bölgeleridir.

Tabii bu ağız bölgeleri içinde Gaziantep ağzı da yer almaktadır. Yöreye ait taradığımız metinlerde bu konuda bolca örnek bulunduğunu gördük.

seniñ *eviyiñ* kapısı, seniñ *kitabıyñ* kabı, seniñ *gözüyüñ* rengi, seniñ *koluyuñ* uzunluğu (GA: 49-50), gırk gündür *başıyñ* ucunda oturuym (GA: 348-20), *babéyñ* başına mı k' aħallar (GA: 376-19), seniñ *atıyñ* dört ayyā' var (GA: 390-16), *babéyin* gönü oluy (GA: 392-26), şah mahammedin *duşmayıñ* ömrü de bu ğadek ossun (GİAT: 196-27), uzanaydım *döşşegiñ* énine (GİAT: 209-29), ğurban olam *zılıfiyñ* téline (GİAT: 213-13), *duşmanyıñ* ömrü bu ğader ossun (GİAT: 216-20), sen *başıyñ* çaresine bak (GİAT: 217-11), ağ *memeyiñ* üsdünü (GİAT: 220-12), kaçdım fıħara bi oduncu *ğomşuyuñ* accık zengin olmasını çekemediñ (GM: 54-19), kaçdın fıħare bi oduncu *ğomşuyuñ* accık zengin olmasını çekmediñ (GM: 54-19), *başıyñ* derdi neydi bacım (GM: 72-9), şindi, *anayñ* yüzüne ne yüznen baħarım (GM: 84-18), gırğ gündür *başıyñ* ucunda oturuym (GM: 148-4), seni bi hafta anangile, *babayn* yanına salacām (GM: 155-16) vb.

Bir kelimeye (öñ) ait iki örnekte de doğrudan doğruya -y- < -ñ- deĝişmesinin yaşandığını tespit ettik: suyun *öyüne* geldi (GBA: 180-24), *öyüne* bir şe açallar (GBA: 156-28).

2.1.3. Belirtme Hâli Ekinin Ünlüyle Biten İsimlere +y Olarak Getirilmesi: +y < +y+ı

Belirtme hâlinin bu tür kullanımında, bir çeşit yarım bir hece düşmesi olayı yaşanarak, asıl belirtme hâli eki düşürülüp kaynaştırma ünsüzü olan /y/ sesine belirtme işlevi yüklenmektedir. Buran'ın tespitlerine göre Nevşehir/Ürgüp/Salur ve İzmir/Yeniköy ağızlarında görülen (Buran, 1996b: 104) bu kullanımın Gaziantep ağzında da yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz:

gırhıncı *kapıy* açmış-kine ne görsün? (GA: 346-32), firik *darıy* seçiñ alıñ! (GA: 354-2), yerin b' aħıym, *ğuraltıy* yükleniñ de

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

gèdek. (GA: 364-19), bi kevran geçiyken ğız *bezir ğanbaşıy* ç'ārmiş. (GA: 348-6), çemle de otur *küfdëy* yör. (GA: 366-7), urğundağı çıkmadan arħandağı *kimsey* yitmemeli (GA: 368-10), *kimsey* bulamadıĸ (GA: 372-12), *ġizġuyuy* aşdı (GA: 380-19), ğırħharāmiler *pary* fılan bıraĸıp ğaçmışlar (GM: 12-3), ğapalı *ġapıy* açmış (GM: 101-11), *ġapıy* ğaldırıym, dëmiş (GM: 105-15), *ġapıy* ğaldırımış (GM: 106-1), āşe *ġayvey* bişirip gelmiş (GM: 108-12), avsınlı *ġutuy* isteylermiş dëyicin (GM: 108-23), *ġapıy* çalmaĸ uçun elini ğaldırımış (GM: 108-26), *āsey* yanına çārmiş (GM: 108-27), elini yıħa da *küfdëy* yör (GM: 157-11) vb.

2.1.4. Teklik 1. ve 2. Şahıs Zamirlerinin Yönelme Hâlinde Meydana Gelen Deġişme

Gaziantep ağzında, yönelme hâli ekininin kullanımıyla ilgili dikkatimizi çeken bir husus, teklik birinci ve ikinci şahıs zamirlerinin çekiminde yaşanmaktadır. Zaten, daha Eski Türkçe döneminde zamir tabanındaki /n/ ile yönelme hâli ekinin başındaki /g/ ünsüzünün birleşmesiyle oluşan genzel arka damak ünsüzü /nġ/nin etkisiyle kökte meydana gelen *banġa* < ben+ge, *sanġa* < sen+ge şeklindeki deġişme, bazen bir hece düşmesi olayı sonunda uzun ünlülü (*bā, sā* gibi) bir kısaltmaya uğratarken, bazen de /nġ/nin düşmesi ile diftonglu (*baa/bāa, saa/sāa* gibi) bir kullanımı karşımıza çıkarmaktadır. Başta Orta Anadolu ağızları olmak üzere, başka Batı Grubu ağızlarında da görülebilen bu kullanım, Gaziantep ağzının belirgin morfofonetik özelliklerinden biridir.

bacım *bāa* bir tas suy yëtişdir dër (GİAT: 197-24), bāndan isdedim, *b'ā* para nërden dëy, ben de *s'ā* yazdım (GA: 344-4), *s'ā* çārīnca vériym (GA: 348-8), sule de *s'ā* da alıym. (GA: 348-32), bu ĸar *s'ā* h' alal dëy (GA: 354-12), onu èder èylerim *s'ā*, dëdi (GA: 372-15), ben *s'ā* ne işledim? (GA: 378-18); *bā* hayrı yoġ (GBA: 176-44), ā *sā* suy (GBA: 180-77), ben *sā* didim (GBA: 182-127), ğardaşım, *bā* bir ġınnap ipi getirin (GBA: 183-153), bu köpeġi *bā* satıñ, dëdi (GİAT: 203-18), onnan da *sāa* yërimiş dëdi (GİAT: 204-28), bu melmeket *bāa* heram (GİAT: 210-20), baġ bu emmim ġızı *bāa* mı nasib olacaĸ (GİAT: 211-28), *baa* mı yuddurucuñ (GM: 54-9), şu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

ğılıcımı *baa* vēr de... (GM: 55-2), gel *saq* bi ğanne su vēriym (GM: 55-9), yōrum a *saq* yüz aqça, dā ne isteyn? (GM: 12-8), nāder fistıklarım varsa hepsini *saq* başlarım, dēmiş (GM: 84-7), *bā* yarı inanī, yarı inanmiy (GBA: 180-30), ğurbanım *sā* (GBA: 181-3), ben *sā* didim (GBA: 182-7), ğardaşım *bā* bir ğınnap ipi getirin (GBA: 183- 2) vb.

2.1.5. Bulunma Hâli Ekinin Ayrılma Hâli İşleviyle Kullanılması

Bilindiği gibi, bulunma hâli ekinin ayrılma hâli işleviyle kullanımı Köktürk ve Eski Uygur Türkçesi dönemlerinin en belirgin özelliklerindedir. Dolayısıyla bulunma hâli ekini, ayrılma hâli eki olarak da kullanan ağzıların bu özelliği arkaiktir ve söz konusu ağzıları Eski Türkçe dönemine bağlayan önemli bir özelliktir.

Anadolu ağzıları içinde sınırları dar olan bu kullanım, konuyu ilk dile getirenlerden biri olan Ahmet Caferoğlu'na göre Malatya/Hekimhan, Trabzon ve yöresi, Giresun, Ordu, Kastamonu, Afyon yöresi ağzılarında görülmektedir (Caferoğlu, 1960: 67). Bu ağzılara Elâzığ/Bakil, Elâzığ/Keban, Elâzığ/Poyraz, Kars/Kağızman, Tunceli/Güleç, Erzurum (Buran, 1996a: 201), Kırşehir, (Günşen, 2000: 106; Günşen, 2003: 259), Kahramanmaraş/Afşin, Kahramanmaraş/Elbistan (Günşen, 2003: 259, Caferoğlu, 1995: Metinler), Nevşehir², Adıyaman/Kâhta (Aklayış, 2008: 1-2) ağzılarını ve nihayet Gaziantep ağzını da ekleyebiliriz. Gaziantep ağzında da söz konusu ekin ayrılma hâli işleviyle kullanılışı oldukça yaygındır:

ağ çekilib *yüreglerde* nar gelir. (GBA: 121-2), gelin birer *canda* geçelim. (GBA: 122-16), filanların *sizde* bir ğız isteme fikri var. (GBA: 125-9), bu adam el *altında* ğız s' abine bir ğabar gönderir (GBA: 126-4), *sende* olan demiş terezi dutar, *bende* olan ata biner. (GBA: 131-27), bu yasdī gelinin *önünde* alır ğaçardı (GBA: 132-6), *büyüglerimizde* duydūma göre ... (GBA: 134-11), *esgide* vardı (GBA: 156-30), *günnerde* bir gün...(GİAT: 211-27), izzet *ikramda* sonra *onda* da dört yüz lira isdemiş (GİAT: 226-11), halını *annatıkda* sōra... (GİAT: 226-14), biri üzengin bir *tarafında* tutar,

² Korkmaz'ın ses bilgisini işlediği çalışmasının (1977), "Metinler" kısmında örneğini bulamasak da, şahsi gözlemlerimiz odur ki, Kızılırmak çevresinde yaşayan ve bir kısmı Kırşehir, bir kısmı da Nevşehir il sınırları içinde kalmış olan Karacakurt/Karacakürt aşireti mensupları ağzının en belirgin özelliklerinden biri, ayrılma hâlinin daima bulunma hâli ekiyle verilmesidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

biri bir *tarafında* tutar (GBA: 129-23), *kimsede* aşā düşmemeg iserse (GBA: 130-14), bir köye bir çerçi gelmiş *suriyada* (GBA: 131-10), onun *gapısında* kimse geçemezdi (GBA: 136-19), yanı *eskide* beledi (GBA: 157-3), ‘arabların *yüzünde*, mülgsüz ğaldıĝ (GBA: 169-26), torunu, tiryekisi, kürdülüsü hepsi ğayı *boyunda* (GBA: 171-2), ben de ğızın *elinde* tutdum (GBA: 175-7), *namazda* geldigden sona (GBA: 178-10), aşirdılabizi yüce *dağlarda* (GBA:184-8), *orda* geçerken bölüg ğumandanı (GBA: 185-9), *çocuĝluĝla* beri ğahrımı çekdi (GBA: 185-20), *çaĝnaĝla* getiriller sahrıyı (GBA: 188-2), *uyüdüĝla* sona baĝım (GBA: 188-9), *çaĝnaĝla* getiriller sahrıyı (GBA: 188-2), ħeberim yoĝ bir *şede* (GBA: 198-14), nêyse ben de bir *tasda* işdim (GBA: 202-24) vb.

Bulunma hâli ekinin ayrılma hâli işleviyle yaygın olarak kullanımının yarattığı tereddüt veya kafa karışıklığı ile bazen de ayrılma hâli ekinin bulunma hâli eki yerine kullanıldığını da görmek mümkün olmaktadır: ‘arab *çölünden* dövüşürken (GBA: 123-21), göçebe *halinden* yaşıyolar (GBA: 191-3) vb.

Bulunma hâli ekinin ayrılma hâli eki işleviyle kullanıldığı Kırşehir ve Nevşehir ağızlarında, söz konusu kullanım bu yörelerde meskûn Boz Ulus’a baĝlı Boynu İnceli/Boynu İncelü Türkmenlerinden Karacakurt veya Karacakürt diye anılan oymak mensuplarına aittir (Korkmaz, 1977: 20-23; Günşen, 1997: 36-37, 48-49). Ağız ve lehçe farkı her şeyden önce boy farkını işaret ettiğine göre, bulunma hâli ekinin ayrılma hâli eki işleviyle kullanıldığı yörelerimizde adı geçen Türkmen oymaĝının meskûn olduğunu düşünmek yanlış olmaz.

2.1.6. Ayrılma Hâli Eki

Gaziantep aĝzında, ayrılma hâli ekinin yapısı ile farklı işlevlerde kullanılması da dikkati çekmektedir. Ekin fonetik yapısı itibarıyla, tıpkı Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, /n/ ünsüzü ile biten isimlere +nAn şeklinde getirilişi bunlardan birincisidir.

sibirgeci ĝoca *ucunnan* dutmuş silkelemiş evin köşesine altını (GİAT: 194), ĝız şêşin *altinnan* baĝdı ki... (GİAT: 195), *onnân* sona senin, ĝızım ĝocañ bu deĝil (GİAT: 195), *şinnên* soñâ baña bu ĝonaĝ haram ossun (GİAT: 196), şah mahammet bu tası onun *elinnen* alır (GİAT: 197), bacısı hemen atın *başinnan* dutdu (GİAT: 198), şılın zengin *oldınnan* ne avradının haberi varmış... (GM: 59-4),

---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

davıldan, bir ğat *elbisesinnen* işde *yüssügünnen*, *bileziginnen*, altınınan gèder dağılır (GBA: 127-11) vb.

2.1.6.1. Ayrılma Hâli Ekinin Vasıta Hâli Eki İşleviyle Kullanılması:

Gaziantep ağzında ayrılma hâli ekinin dikkati çeken ilk işlev değişikliği, vasıta hâli eki yerine kullanılır olmasıdır:

ķarpuz *kesmeden* yürek soğumaz (Nizip, GA: 140), *çocuķtan* gitme yola. (Nizip, GA: 140); gennini yoğururuğ *şekerden* ya bekmeznen. (GBA: 117-20), ... *mektubden* dağılır (GBA: 99-86), davıldan ğarşılanır, silâhler sıhılır. (GBA: 128-88), efendim ğızı *paradan* satı. (GBA: 131-2), *öküzden* çif sürüñ. (GBA: 133-6), gelin tekrar ğarşılanır *davıldan* (GBA: 129-139), anam *rahmatlığdan* barabar (GBA: 176-25), *benden* hêç ilgilenmı̄ (GBA: 176-44), onu da üş_dört *sudan* yur, yıhar, temizler (GBA: 115-14), haşlar genni şoruya iki_üç temiz *sudan* yur, yıhar (GBA: 115-6), burıya gelir, *megdubden* dağılır. bazarlığ *davıldan*... (GBA: 128-5), köye gelinçe herkeş *davıldan*, yarı yerde de gelin tekrar ğarşılanır *davıldan* (GBA: 129-27), o *yabalardan* savırığ (GBA: 160-3), anam *rahmatlığdan* barabar (GBA: 176-4), *benden* hêç ilgilenmı̄ (GBA: 176-23), devlisi_ğün bağdım-kine *arvaddan* barabar boyun boyuna sarılmışlar (GBA: 177-3), ayı *müslümden* barabar babam (GBA: 178-5), *sizden* hısım olmaya geldim (GM: 156-10) vb.

2.1.6.2. Ayrılma Hâli Ekinin Eşitlik Hâli Eki İşleviyle Kullanılması

Ayrılma hâli ekinin Gaziantep ağzında kazandığı bir diğer işlev de eşitlik hâli işlevidir:

şinni guru fasılya haşlarığ *ayrıdan* (GBA: 115-5), ya genni ğırar, *ayrıdan* bir tabağa ... (GBA: 115-18), bişirrig onu èyle, tertemiz *ayrıdan* bişer (GBA: 115-20), ona *ayrıdan* gene yèmeg bişirrig (GBA: 116-4) vb.

Ayrılma hâli ekinin *eyi* “iyi” ismine getirilen *+deni* biçimindeki genişletilmiş şekli de aynı işlevi görmekte, bu ismi zarf olarak kullanılmaktadır:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

bunun etini pörselerig, haşlarıg *eyideni* (GBA: 115-10), şorda suyda hazır *eyideni* bişmiş (GBA: 115-10), isterse *eydeni* pis olsun, demiş (GM: 9-25), havızda bi *eydeni* çimmiş, çılmış (GM: 82-21),

2.1.7. Vasıta Hâli

Vasıta hâlinin *ile* edatından gelen ve bu edatın eski vasıta hâli eki *+n* ile pekiştirilmiş, yani ek yığılmasına uğramış biçimi olan *+lAn* biçiminin ünsüz benzeşmesi sonucu almış olduğu *+nAn* biçiminde kullanılması, birçok Anadolu ağzında olduğu gibi, Gaziantep ağzında da karakteristiktir.

bi sehet soña bi telis *altınnan*, bi de *tereziynen* gelmiş (GİAT: 194-11,12), bu gız dörd ayı oturmuş *a bidnen* birâber (GİAT: 194-24), şah mahamet, bu beni günüz *gözüynen* görmedi (GİAT: 195-3), güneşde otururken anası sultan *hanımnan*... (GİAT: 195-10), içmemek *şartiynen* gıza derin *göznen* çokca baçar (GİAT: 197-31), veħdinde zamanından bi *ğarıynan* bi *ğoca* varmış (GİAT: 202-17), bi *halacnan* ğarşılaşmış (GM: 3-4), beni *neynen* döven, demiş (GM: 4-1), ben *ğuyrōnnan* göze sürme çekerim (GM: 5-6), *depemnen* deperim seni (GM: 14), ğaynanası *evirgeçnen* başına bi tene vurmuş (GM: 83-20), bu sefer *oklāynan* vurmuş (GM: 83-21), şimdi ben bu *misāfirnen* evlenmsem (GM: 133-9), *süngüynen* delindi köprü başında (GA: 398-16), dedē kimi *đannan* sarmaş dolaş olullar (GA: 348-22), gız sabır *daşınnan* bilbil ğ^c ad^c ahini urğuna ğor (GA: 350-9), bi çimdik *üzelliknen* bi çimdik duz getiriyim de iki ataşa at^c aķ (GA: 352-6), ğittasın aldı da çemledi *bizimnen* b^c ac^c ā (GA: 358-24), şapal^c aķ *çalmēynan* hēyha da hēyha dēyerek (GA: 358-27), burada *çalğıynan* ^c ar^c aħı içmek yasaķ (GA: 360-29), çiğ *küfdēynen* *künefēynen* gelirik (GA: 364-25), seniñ *ğazanūñnan* bişirmēyñ de *benimkiynen* bişiriyñ? (GA: 376-29), *malım_ınan* ortak mısıñ çekirge (GA: 382-8), bunu düzerig, *balcannan* şeyi, eti (GBA: 116-13), dedem_ođlu fēriz *bēynen* bēraber (GBA: 124-5), bu da *zamannan*...(GBA: 127-16), fılan ağanın *oğlunan* fılan ağanın... (GBA: 127-16), abdalı *kesimnen* dutallar (GBA: 130-6), herkeş *atınan* bir cırt mēyfana gelirdi (GBA: 132-8), *cidānan*, *ğılıçnan*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

düşürmüşler (GBA: 145-12), yâni, heç *bennen* muhatab olmaz (GBA: 154-10), tarlada *elimiznen* saçarığ (GBA: 159-7), harman yerini *devenen* daşırığ (GBA: 159-19), *başımıznan*, *sırtımıznan* odun getirirdig (GBA: 161-10), *elimiznen* yapardığ (GBA: 162-5), artığ *parasınan*, dedim (GBA: 182-4), he, şelē götürür gelirdim *çaltıyan* (GBA: 196-12), *nişannımna* barabar davar yayardığ (GBA: 204-2) vb.

İki örnekte vasıta hâli eki +IA'nın bulunma ve ayrılma hâli işleviyle kullanımını araştırılmaya değer bulduğumuzu belirtmek isteriz:

üç batman ağırlānda postalı çıkarıp *eşikle* atıym deyken, postalı dōru şorba gazanının içine düşmüş (GM: 9-19), şose *yollarla* çoğ zahmed gördüğ (GBA: 184-7).

2.1.8. Sınırlama Hâli Eki

Zamanda ve mekânda sınırlama gösteren sınırlama hâli eki +AcA, yönelme hâli eki ile eşitlik hâli ekinin birleşmesinden meydana gelmiş birleşik bir ektir: +AÇA < A + ÇA < GA+ÇA.

Eski ve Orta Türkçede nispeten canlı olan ve bugün çağdaş Türk lehçelerinde kullanılmaya devam eden bu ek (Korkmaz, 1992: 134), Türkiye Türkçesinde yerini +A *kadar* ve +A *dek* edat gruplarına bırakmışken, başta Orta Anadolu ağızları olmak üzere (mesela Kırşehir için bk. Günşen, 2003: 261), bazı Anadolu ağızlarında canlılığını korumaktadır (bk. Buran, 1996b: 282-283). Bu sınırlı sayıdaki ağız bölgesi içinde, Gaziantep ağzını da saymak mümkündür. Zira, bu bölgeden derlenmiş metinlerde bu ekin kullanımına ait bol miktarda örnek buluyoruz:

burgulunaça, *yağınaça* gelirdi (GBA: 114: 9), köyde *kellesineçe* yüzdürüller (GBA: 115-16), bayram namazını *ğıldıranaça* galırdı köyde (GBA: 118-10), yimēni yaparmış, *yatānaca* açarmış (GIAT: 194-21), *evece/evecek* gittik. (GA: 147-3), *öyleneçe*, böyüg olursa odada genni otururdu. (GBA: 118-19), *sabahaça* doğmadı, *sabahaça* doğmadı. (GBA: 199-4), iş dutmağdan ziyāde hanek edmesini seven avradlar *aşamaca* işi bitirememişler (GM: 71-3), *sabahaca* sahalım tükrē batar (GM: 86-13), *sabahaca* kötek yedik (GM: 86-17), *sabahaça* doğmadı (GBA: 199-4) vb.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

Bu ekin, sadece isimlere değil, **-An** yapılı sıfat-fiillere de getirildiğini görüyoruz:

bayram namazını **gıldıranaça** galırdı köyde (GBA: 118-10),
bır çocuğu **olanaca** eye' line görünmezmiş (GİAT: 194-32).

2.1.9. Aitlik Eki

Türk dilinin en eski devirlerinden beri yaygın bir kullanıma sahip olan aitlik eki **+ki**, Eski Türkçe dönemindeki kullanımının tersine bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde tamamen, ağızlarında ise kısmen dil uyumunun dışında kalmıştır. Birçok Anadolu ağzında olduğu gibi, söz konusu ekin Gaziantep ağzında da kalın sıradan kelimelere **+kı**, **+hu**, **+hu** şeklinde ünlü uyumlarına uydurularak kullanıldığını görüyoruz:

yétmiş **yaşındahu** gariler de yiy yörm, iki **yaşındahu** uşaklar da yiy! (GA: 354-3), dohuzan **yaşınd'ahu** g' ariler de yiy (GA: 354-9), ayrıldı **gıçınd'ahu** mavı şavralına (GA: 356-7), **urgund'ahu** çıkmadan **'arh'ad'ahu** kimsey yitmemeli (GA: 368-10), **onunhu** çevicek (GA: 378-5), **ğarşıhu** dağa çılıydı. (GA: 390-14), ibiş ānın **altındahu** at yaşlımış. (GBA: 145-7), fahat **onunhu** iki buçuğ léreden başlar. (GBA: 130-19), **yarınhu** zamanda...(GBA: 125-15), **sonahu** dövdiüyü şah mahammedin küçük bacısıymış (GİAT: 197-11), barağın mülksüz **galmasındahu** neden (GBA: 169-1), niye biraħmazsıñız dédi, **gıpıdah** adamlarına (GİAT: 205-1), **böğlanınhu** hesdelik dēyil (GİAT: 233-15), **ğoynuñdah** nara ğız (GİAT: 249-12), bu mercimekleri yüzer yüzer sayıp **şurdah** güccük güccük ğutulara ğoyucun (GM: 107-4), adam gidermiş, **yandağı** ğıvradırmış (GBA: 134-12), barağın mülksüz **galmasındahu** neden (GBA: 169-1), adamlar, zeniñ adamlar, **noħudahlar** (GBA: 182-27) vb.

2.2. Fiil Çekimi Ekleri

2.2.1. Şahıs Ekleri

Gaziantep ağzında fiil çekimi konusunda ilk dikkati çeken özelliklerden biri şahıs eklerinin kullanımınıdır. Bunları birkaç madde hâlinde belirtmek mümkündür.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

2.2.1.1. Haber ve dilek kiplerinin ikinci kişi teklik ve çokluk çekimleri ile emir kipinin üçüncü teklik ve çokluk çekiminde şahıs eklerinin /n/si, hemen daima genzel orta ve arka damak /n/si (ñ)'dir:

gêt insan oğlu *dēlmisiz*, çiy süt *emdiñiz* (GİAT: 197-9), çocuğun babasını *bilir misiñ görseñ* (GİAT: 197-16), tarpadağ gōnümü *isdeddiñ* (GA: 362-25), bizim gelini *bilirsiñ* (GA: 374: 20), şalvarı *topladiñ* mı? (GA: 392-18),), soğanı *doğrañ*, şorüya *goñ* (GBA: 197-7) vb.

2.2.1.2. Bilinen geçmiş zaman ve şart kipi çekiminde kullanılan iyelik kökenli şahıs eklerinden birinci çokluk şahıs eki (-k/-k ve tonlulaşmış biçimi -g/-ğ), emir kipi dışında bütün haber ve dilek kiplerinin birinci çokluk şahıs çekimlerinde de yaygın ve kurallı olarak kullanılmaktadır:

bizim gelinen, anasıynan ne dōşler *ğaldırıyık!* (GA: 374: 17), bu üç saatlık zamanda da *konuşuruık* (GM: 40-16), biz nazardan *korharık* (GA: 352-1), medd^c ā s^c ahresine gêtmemizi *gonuşuyık* (GA: 358-4), su *buluruık* (GA: 346-15), şindi burıya düğüne *gelīg* (GBA: 114-2), davar getirir *keserig* (GBA: 114-3), ğınamızı *yaharīg* (GBA: 114-17), biz şehir yēmēni *bilmīg* (GBA: 114-11), biz odıya bu yēmē *salmağ*, dēdi (GBA: 114-22), idris ābiyi *yēneglerig*, onu *gönüllerig* (GBA: 116-3), balcanı *getirrig*, *yıharīg*, genni şoruya *düzerig* (GBA: 116-10), biz burada elli lēriya ğız *vēmīg*, dēmiş (GBA: 131-19), o zaman bi sürü para *ğuzanırıık* (GM: 10-16) vb.

2.2.1.3. Haber ve dilek kiplerinin ikinci çokluk şahıs çekimlerinde çok zaman /ñ/ sesinin düştüğünü, bu sesin düşmesiyle de, ondan önceki ve sonraki ünlülerin de birleşerek uzun bir ünlüye dönüştüğünü görürüz. Bilinen geçmiş zaman dışında kalan çekimler için, zamir kökenli eski -sIz ekinin varlığını düşünmek daha doğru olur.

tıhır mıkır atlılar, tıhırtısı tatlılar bey evine *varasız*, pendir çörek *yıyesız*, sıçan beye *dēyesız* ki... (GM: 5-22), bay baa nen tembel *dēysız*... (GM: 8-15), yāmırda ne *duruyusız* (GM: 9-4), ğız bunarı nerden *aldız*? (GM: 15-17), bu işleri de nerden *örgendız*?

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

(GM: 15-24), ya benim goynumu *verirs̄*, yōsa gelini alır kaçırırım (GM: 36-21), artık barabar gezer *tozars̄*, demiş (GM: 50-1), bi sevinmiş ki siz *gōres̄* (GM: 107-24), sultan hanım gezmiye *çihars̄* ğız derdini unudur (GM: 146-14), derdime siz bile *dayanamad̄* da ben nasıl dayanım? (GM: 149-5), uyuz uyhusuna mı *yatt̄* (GA: 364-17), bi alov gördōñüz kimi hemen kaçmıya *k'ahys̄* (GA: 368), güççüg ğardaşa *verirs̄* varırım (GBA: 149-4), heralda padişān huzūruna *gidicegs̄* (GBA: 168-6), ya beni dī, *boşadirs̄*, ya ben beni öldürür... (GBA: 195- 9), siz bunu nası, *ds̄*? (GBA: 125-9), nası bēle ağır söz *sōl̄s̄* de kötü mu'amele *yap̄s̄*, demiş (GBA: 137-13) vb.

Söz konusu kullanım, isimlere getirilen bildirme ekleri için de söz konusudur:

ğet insan oğlu *d̄ mis̄* (GIAT:197-11), *yabancıs̄* ellām, yerin bizim eve gedek, demiş (GM: 9-9), şükür siz *valıklıs̄*, Allah daa da varlıklı etsin, bōn sizde qalıym? (GM: 14: 5), başımıñ *be'ās̄ mis̄* dēy söylenmiye başlamış (GM: 74-13), siz ırz *düşmans̄*, demiş (GM: 90-10) vb.

2.2.2. Duyulan Geçmiş Zamanın -Ik /-Uk Ekiyle Kurulması

Gaziantep ağzında duyulan geçmiş zaman için bir değil, iki ayrı ek kullanılmaktadır. Bunlardan biri Türk dilinin asıl duyulan geçmiş zaman eki olan -m̄/-m̄Uş, diğeri ise belli ağız bölgelerinde kullanılan -Ik/-Uk ekidir. Biz burada elbette ikincisi üzerinde duracağız.

Bu ekin duyulan geçmiş zaman işlevini ilk fark edip hakkında bilgi ve örnekler veren *Gaziantep Ağzı* adlı çalışmasında Ömer Asım Aksoy'dur (Aksoy, 1945-I: 176-181). Şimdiki zaman anlam ve işlevi de bulunan ekin, bu yönü üzerinde Gülensoy (1985: 281), Caferoğlu (1988: 107-130) ve Demir (1996: 43-56) dururlarken, Buran eki Anadolu ağzlarındaki bütün anlam ve işlevleriyle ele alıp incelemiştir (Buran, 1996b: 11-18).

Buran'ın tespitlerine göre, -Ik/-Uk eki duyulan geçmiş zaman işleviyle Anadolu ağzlarının güney ve güneybatı kısımlarıyla İç Anadolu'nun bir bölümünde (Gaziantep, Kahramanmaraş, Adana,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

Mersin, Antalya, Yozgat...vb) kullanılmaktadır (Buran, 1996b: 14). Biz, bu ağızlara Kırşehir'i de ekleyebiliriz. Zira, Kırşehir merkez ilçeye bağlı Karıncalı köyünde yaşayan Türkmenler de adı geçen eki aynı işlevle kullanmaktadır.

Buran, çalışmasında Gaziantep ağzına ait Caferoğlu'nun derlemelerinde (GİAT) yer alan bir tek örnekle yetinmiştir. Ancak Gaziantep ağzında bu ek duyulan geçmiş zaman işleviyle oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir:

şu d'āni şebinen bi it boncō siziñ yanəzda şikara *geçik* (GA: 352-5), mehmet eve *gelik*. – siz işiñizi *bitiriksiñiz*. – o yol senin gördüğün gibi *kalméyık*; güzel *yapılık*. (GA: 177), ahmet istanbuldan *gelik* mi? *gelik*; bu sabah çarşıda *görükler*. – iki ortak *ayrılıklar*: Turgut *deyik* ki mağazanın levhasında yalnız benim adım bulunsun; orhan *deyik* ki yok, benim adım bulunsun.. *uyuşaméyıklar*, ortaklığı *bozuklar*. (GA: 178) ... gördü-küne ne çadır var ne çatma var, hēs kimse *galmıyık* (GİAT: 236-20), daa ilerde bacımın ğalası var, belki o *görük*, demiş (GM: 99-22), ben görmedim, ilerde bi bacım var, belki o *görük*, demiş (GM: 100-3), yaz gelmedi deydeyz... çıhın da bahın yaz da *gelik*, ördenen ğaz da *gelik*, demiş (GM: 122-1) vb.

2.2.3. Şimdiki Zaman Çekimi İçin Kullanılan Ekler

Anadolu ağızlarının sınıflandırılması çalışmalarında en çok kullanılan şekil bilgisi unsuru şimdiki zaman ekidir. Bu açıdan Gaziantep ağzı, yapılan çalışmalarda adı mutlaka zikredilen ağızlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mesela Ahmet Caferoğlu, bir çalışmasında söz konusu ekin “-yo, -yir, -ir, -i, -or” şekilleri etrafında toplanan ağız grupları içinde, -i(y) biçimini kullanan yöreler içinde Harput, Urfa, Elâzığ ve Divriği ile birlikte Gaziantep ağzını da sayarken, yine -or biçiminin de bazı bölgeler ile Kilis ağzında kullanıldığını belirtmektedir (Caferoğlu, 1960: 65-70).

Milan Adamoviç de, şimdiki zaman ekinin Anadolu coğrafyasındaki dağılımını harita üzerinde gösterdiği bir çalışmasında, -yi(r) şimdiki zaman ekini kullanan ağızlar içinde, Samsun, Tokat, Sivas, Darende ve Kahramanmaraş ağızları ile birlikte, Gaziantep merkez ilçesinin doğusunda kalan bölgeyi de saymaktadır (Karahan, 1996: XII).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

Taradığımız metinlerden hareketle söylersek, Gaziantep ağzında esas itibarıyla şimdiki zaman için

-(I)y/-(U)y, -I/-U, -İ/Ü, -yIr/-yUr ekleri yaygın bir kullanıma sahiptir. Bu açıdan üç alt ağız grubundan söz edilebilir.

2.2.3.1. -(I)y / -(U)y

ne iş *biliyeler* ne aş (GA: 342-1), dohuzan lire *aliy* (GA: 344-5), dohuzan yaşınd' ahı ğ' ariler de *yiyy* (GA: 354-9), gétmemizi *ĝonuşuyk* (GA: 358-4), bire yörüm ne *bozuyñ* 'āzımı işte geldik (GA: 360-17), çok *içiyk* dēy 'āgamız *ōkeleniy* ell'ālem (GA: 360-18), anam herifi yérenneri başdan *çıharıy* (GA: 366-23), her h' al o şırfıntıya *gédiyeler* (GA: 366-26), nériye *gédiyñ* 'ām, dédi (GA: 370-4), nēn sen *bilméymiñ*? (GA: 372-7), ĝız anasına *beñzemey* (GA: 372-7), bacı nérdesiñ, hēç *görükméysiñ* (GA: 374-13), kimséy bulamadık, d'ā *aréyk*, dédim (GA: 372-13), o gündən belli *geziym* (GA: 380-6), b' ahar hı pambık gene *duruy* (GA: 384-10), biz de davıl *çalıyık* (GA: 386-18), şindi ne _bilim, diyiler (GBA: 160-11), *satulmiy* (GBA: 160-14), dırağdörü olan *yapıy* (GBA: 160-13), *satulmiy* (GBA: 160-14), başı ağrıma *oliy* (GBA: 175-20), böyüg su gidiy (GBA: 180-25), bā yarı inanī, yarı *inanmiy* (GBA: 180-30), burada altı metire éninde su *gidiy* (GBA: 181-25), bunu anasının yanna *götürñim* dēyi. çok *ağliyy* yazzık dēyi. (GIAT: 195-2), hēyir ana, *bilmiyim* ĝocam olduĝunu (GIAT: 195-12), ĝızım her hal saña içgi *içiriyyer*, seni serhoş *édiyyer* (GIAT: 195-15), buna anası tederik *göriyy*, bu ĝızını yolliyacak (GIAT: 195-21), diñnemiş ki bir köpek sesi *geliyy* (GIAT: 196-35), baqmış ki iki dağ arasında bir şehir *görüniyy* (GIAT: 196-36), herhalda benim oğlum atsız olduĝuna *düşiniyy* (GIAT: 209-13), bu niye *gelmiyy* (GIAT: 213-8), ĝaraduman benden *ĝorhiyy gelmiyy* diye cuvap vėrdi (GIAT: 213-9), barabar *geliyyer* (GIAT: 213-34), nérden ĝelip nère *ĝédiydiñ*, ben senden *hıylaniyyim*? (GIAT: 197-14), etēnin altı *ĝabaréy* hamile misiñ (GIAT: 197-15), çocuĝu sėverek ĝonağlarına *ĝédilyerdi* (GIAT: 198-34), nerden *geliyn*, nere *gediyn*? (GM: 3-7), ĝişi aramıya *gediym* (GM: 3-9), ben *kaħıym* da şu asbabları *yuym* (GM: 5-12), bi adam yolun üstünde yāmırın altında *duruy* (GM: 7-10), şu adama sorak burda ne duruy (GM: 8-1), hēç yörüm hēç, şurda *uyuydum*. yāmır

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

yadı, bağdım altımdan su *gediy*, yāmırın dinmesini *bekleym* (GM: 8-9), yörüm a saa yüz aqça, dā ne *isteyn*? (GM: 12-8), onuñ uçun *döşüyle*, demiş (GM: 12-19), canım da bi etli, daldı *istey*, elime *geçmey*, şükür siz valıksız, Allah daa da varlıklı etsin, bōn sizde *kalıym*? (GM: 14: 5), ana biz fiḥareyk, bu danayı bazara *algediyim*, *satıym*, eve un bulğur *alıym*, demiş (GM: 17-3), bi gün baḥmış-kine gırḥarāmiler sahriye *gediy* (GM: 21-13), sıçan, neen duvarı *oyuyn*? (GM: 24-11), pisik, neen *gıpiyn*? (GM: 24-15), deynek de beni *dövüy* (GM: 24-17), amma ataş da beni *yaḳıy* (GM: 24-22), taman su da beni *söndürüy* (GM: 25-2), deniz kenarında balıçılar balıç *dutuymuşlar* (GM: 31-9), biz balıç *dutuyk* demiş (GM:31-11), öf ne fenā *goḥuy*, püf ne fenā *goḥuy* (GM: 32-16), tavanından damla damla su *damley* (GM: 45-13), Azrail beklemiş beklemiş, adam *kaḥmey* (GM: 57-8), ulan bu baa *soruydu* nasıl erken *geliysin* dey... (GM: 85-12), oğul, sen heç dağda ziyaret *görmiy min*? (GM: 119-7), her geçene bā vurun *dēy*, para *vēriy* (GM: 138-18) ... sōna da haç müstehaç *dēy* (GM: 138-19), herkese yardım edip *iyi içiy yatıydım* (GM: 140-14), *işley min*, *işley min*? (GM: 159-10), *çalısy min*, *çalısy min*? (GM: 160-7), herif *ökeleniy*, cehennem dibine *dēy* (GA: 388-25-26) vb.

2.2.3.2. -I, -U; İ, Ü

Bu ek, Barak ağzının eki gibi görünmektedir. Zira, bu Türkmen ağzından derlenmiş metinlerde yoğunlaşmaktadır.

şindi burıya düğüne *gelig* (GBA: 114-2), biz şehir yēmēni *bilmig* (GBA: 114-11), zatı şindi tēz *bişif* (GBA: 115-2), gene genler şeyinde *etiler* (GBA: 114-9), *kaḥgı* işde şinni unnan *yapig* ya (GBA: 117-16), susam *diler*, şindi sizler, biz küncü *dig* (GBA: 117-17), her çeşidini *yapig* (GBA: 117-26), sizden şu gızı *isdik* (GBA: 126-19), filān ağanın oğlu *evlenmiş* (GBA: 127-16), köyde abdal zatan o günü *bekli* (GBA: 128-6), sen kimi *alşin*? (GBA: 128-15), sen ne *isdin* emmisi? (GBA: 129-13), biz burada elli leriya gız *vėrmig*, demiş (GBA: 131-19), filān ağanın gızı filān ağıya gelin *galif* (GBA: 131-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

22), ‘ amca sā bir_şē *sölŭ mü*, demiş (GBA: 131-25), mola harbinde şeye *gédŭler* (GBA: 143-1), şimdi herkes evde *oturĭ* (GBA: 154-15), cuma_ertesini günü *başlĭ*, pazar günü *bitĭ* işde (GBA: 157-4), *gelĭ* fêriz bëye *sölĭ* (GBA: 166-21), ... kesin olarak *bilemĭĝ* (GBA: 167-24), rışvan mağlub *olŭ* (GBA: 167-16), mesele arpa *ekĭĝ*, buğda *ekĭĝ* (GBA: 170-19), bā yarı *inanĭ*, yarı inanmiy (GBA: 180-30), boyrazdan *gelĭ*, iki de ğarbıdan *gelĭ* (GBA: 181-20), bunu *eşdirĭ* (GBA: 181-13), köylerimizin suyu *aĝnĭ* (GBA: 182-25), sen daha eyle *durĭm*, dedi (GBA: 187-8), ‘ aben edem saz *çalĭ*, türkŭ *sölŭ* (GBA: 187-2), bir ğız *doĝurŭ*, göbēni *kesĭ* (GBA: 200-19), davarı ğoyub *gelĭ* (GBA: 200-20), osman şorda *aĝlĭ* (GBA: 202-29), her biriñiz bir daĝda *aĝlaşĭmız*, dedi (GBA: 203-3), baĝdım-ħına ğaynım sırtımı *tapışlĭ* (GBA: 204-14), siz bunu nası, *dĭşĭ*? (GBA: 125-9), ben daha da eyi *bilmĭm* (GBA: 140-17), ø zaman mezrede bizim yeĝenler varmış, halā ğız alıb *vėriĝ* onlara (GBA: 146-5), ben daha eyi *bilmĭm* (GBA: 140-18), mola harbinde şeye *gédŭler* (GBA: 143-1), ĝirĝ gün *sürŭ* (GBA: 144-24), baraĝa *ĝötürŭler* (GBA: 145-28), şimdi herkes evde *oturĭ* (GBA: 154-15), cumartesi günü *başlĭ*, pazar günü *bitĭ* işde (GBA: 157-4), ‘ akrabalık *beklĭĝ*, ‘ akrabalık *umĭĝ* sizden (GBA: 162-8), ‘ abbes paşıya minnete *salĭ* (GBA: 166-13), baraĝ *ĝalı*, rışvan mağlub *olŭ* (GBA: 167-16), yozĝata *inĭler* (GBA: 167-6), sürüm masrafını *çıkartmĭ* (GBA: 170-19), türüstüĝ bir ĝala *ĝetirĭdi* (GBA: 141-1), bu ‘ arabdan barān d‘avesi *olŭ* (GBA: 143-1), nası bële aĝır söz *sölŭşĭ* de kötü mu‘amele *yapĭşĭ*, demiş (GBA: 137-13), uruşdan niye *çılĭr*, ney? (GBA: 139-27), özēy gelin surıyya gelin *gédĭ* (GBA: 139-28), ĝirĝ gün *sürŭ* (GBA: 144-24), baraĝa *ĝötürŭler* (GBA: 145-28), berbere *ĝötürŭm*, tıraş_ėdirĭm (GBA: 174-1), benden heç *ilgilenmĭ* (GBA: 176-23), pamuĝ sulama *gédŭler* (GBA: 177-4), ‘ ayni onun gibi *dönŭ* (GBA: 180-3) vb.

2.2.3.3. -yIr, -yUr

Şimdiki zamanın bu eki de, Caferoĝlu (GIAT: 252) ve Gül (GBA)’ün sunduĝu derleme metinlerinden anlaşıldıĝına ĝöre, yörede

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

meskûn Barak Türkmenleri ağzına aittir. Nitekim Aksoy'un Barak Türkmenleri arasında söylendiğini belirttiği bir iskân türküsünde de aynı eki buluyoruz (Aksoy, GA: 390).

‘asgeriñ *sıgmyır* d‘ağınan daşa / ‘*aşeyir* h‘arbini éyle tamāşa (GA: 390-25,26), cıdası *deliyir* ğayéyı daşı (GA: 392-6), hösénim de bağ içinde *geziyir* / ‘ahvelini şiyirinde *yazyır* (GBA: 189-1,2), şaħalağlar ğalağ dutmuş *ötüyür* / sarı bülbül güle avaz *yapıyır* /dertliler derdini burda *satıyır* (GBA: 189-13,14,15), erlig méydanında *artıyır* ğamım (GBA: 190-14), omuzda *parlıyır* ğargı cıdalar (GBA: 191-11) , isgen başı eşğ oduna *yanıyır* / cümle ğuşlar pervaz ğurmuş *dönüyür* / telli ğuğum aynarızı *ğonüyür* (GİAT: 257-3,4,5), hösénim de bağ içinde *geziyir* / ‘ahvelini şiyirinde *yazyır* (GBA: 189-1,2), şaħalağlar ğalağ dutmuş *ötüyür* / sarı bülbül güle avaz *yapıyır* /dertliler derdini burada *satıyır* (GBA: 189-12,13,14), omuzda *parlıyır* ğargı cıdalar (GBA: 191-11) vb.

Bu eklerin yanında, sınırlı sayıda örneklerle *-yo* (ayıyı oynatıp geçerken bi yer yüzünün ħalifesine césaretle buradan *ğeçiyöñ*, diye darıldı (GİAT: 203-15), daşbaş_öğlü *yazıo* bu şiyiri, *söylüo* (GBA: 124-7), gelin getirirken sivas yöresinde, köprü *yıħlıyo*, bu gelinçiler suya (GBA: 148-1), ğahvede okéy *oynuo* (GBA: 175-7), göçebe halinden *yaşyolar* (GBA: 191-3) vb.), *-(a)yor* (dêrmen boğazına ğeldim sular *ğaynıyor*/ nizipli ala haydarnan da öğlü tavla *oynıyor*/diñneyiñ arħadaşlar döğüş *ğaynıyor* (GİAT: 201-17,18,19) vb.) ve *-(I)yI* (şindi ne_bilim *diyiler* (GBA: 160-11), anası vèrrim dèyi ğızı *ağlayı* (GİAT: 199-19) vb.) eklerinin kullanıldığını da görüyoruz. Ancak bunları kişilere bağlı serpintiler olarak değerlendirmek daha doğru olur.

2.2.4. Geniş Zaman Çekimi

Gaziantep ağzında geniş zaman çekimi ile ilgili olarak birkaç husus dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi, üçüncü çokluk çekiminde ekin gerileyici ünsüz benzeşmesi ile *r < l* değişmesine uğramasıdır:

h‘anifi *dêler* kelleciniñ adına (GA: 372-19), ğarşıda ğavın *yiller* / ben de varsam ne *dêler* (GA: 396-9,10), dedê kimi olannan sarmaş dolaş *olullar* (GA: 348-22), babèyñ başına mı *ħ‘abullar* (GA:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

376-19), ğarşıda ğavın *yiller* (GA: 396-9), Şu Őunu sevdi *döller* (GA: 396-12), davarı keser *ğetiriller* (GBA: 115-14), köyde kellesineğe *y zdir ller* (GBA: 115-16), siniye *basallar* (GBA: 115-18), ekmek taĥdasında *yuvallallar* (GBA: 117-23), eveli köyde b le ğırmıtdan k b *yapallardı* (GBA: 117-3), ğedeceg yerlerine ğeder ğor r, *ğellilerdi* (GBA: 119-1), bunlar *ğ deller... oturullar* (GBA: 126-15), orda *ğavıŐullar* (GBA: 126-26), bunu köylere *ğ nderiller* (GBA: 127-20), ğenŐler de onu genler aralarında *p l Ő ller, boğazlallar* (GBA: 128-31), artı ğetirmiye *ğ deller* (GBA: 128-24), işde ayağğabısını *ğ ydiriller*, pant l nu *ğ ydiriller* (GBA: 156-6),  y ne bir Ő  *ağallar* (GBA: 156-29), cercernen *d ğeller*, yabancı *savırlardı* işde. ĥarbılınan *eleller, temizleller, yığallardı* (GBA: 163-17), orda bir alan var, tayara d z  *döller* (GBA: 185-8), bizde sahra *ğekeller* devenen, s bları yabandan *daŐıllar* ya (GBA: 188-1),  ağmağa *ğideller*,  ağmağda *ğetiriller* sahıyı (GBA: 188-2), esgiden ‘adet dullar y teden ğiŐiye sessiz sedasız *varıllardı* (GA: 356-2), ... b‘aĥtı b‘alanır *döller* (GA: 356-4) vb.

Geniş zaman çekiminde dikkati çeken bir özellik de,  okluk birinci Şahıs çekiminde ekin, yukarıda Şahıs ekleri bahsinde belirtildiği üzere, zamir kökenli değil de, iyelik kökenli Şahıs ekiyle, yani *k/-k* veya onun tonlu biçimi olan *-g/-ğ* ekiyle  ekimlenmesidir:

biz *ğelirik* ğapının  yn ne baĥar bayrağ ğırmızıysa biz eve *ğelirik* (G AT: 202-22), biz nazardan *korĥarık* (GA: 352-1), omuzuna bi nazarlık *d‘aĥarık* (GA: 352-2), su *buluruĥ* (GA: 346-15),  iğ k fd ynen k nefeynen *ğelirik* (GA: 364-25), davar ğetirir *keserig* (GBA: 114-3), ğınamızı *yaĥarığ* (GBA: 114-17), biz odıya bu yem  *salmağ*, dedi (GBA: 114-22), Şinni gene öyle * derig* (GBA: 115-4), böyle *bişirrig* (GBA: 115-28), idris  biyi *y neglerig*, onu *ğ n llerig* (GBA: 116-3), balcamı *ğetirrig, yıĥarığ*, genni Şoruya *düzerig* (GBA: 116-10), ağrabalimızı *tezelerig* (GBA: 126-19) vb.

Geniş zaman çekiminde dikkati çeken bir başka özellik de, ikinci teklik Şahıs çekiminde hem kip hem Şahıs ekinde ileri derecede bir derilmenin gerçekleŐip çekimin genellikle genzel orta ve arka damak sesi olarak karşımıza çıkan Şahıs ekiyle sağlanmakta oluŐudur:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

sen benim genç ata bin, başını *ğurtarın* (GBA: 145-10), soğanı *doğrañ*, şerüya *goñ* (GBA: 197-7), baa *varın* mı, demiş (GM: 3-11), beni neyden *döven*, demiş (GM: 4-1), *geliñ*, *biliñ*, *yazañ*, *sorañ*, *oturuñ* (GA: 153), açıcak ilm-i bedi içre dehan / ne meaniler *edeñ* anda beyan (GA: 153) vb.

Şahıs ekleri bahsinde de belirtildiği üzere, geniş zamanın ikinci çokluk şahıs çekimi de yöre ağzının karakteristik özelliklerindedir:

ya beni dī, *boşadırsız*, ya ben beni öldürür... (GBA: 195- 9), ya benim göynümü *verirsız*, yōsa gelini alır kaçırırım (GM: 36-21), artık barabar gezer *tozarsız*, demiş (GM: 50-1), bi sevinmiş ki siz *göresız* (GM: 107-24), sultan hanım gezmiye *çılırsız* gız derdini unudur (GM: 146-14), *görürsüz*, *oğursız* (GA: 152) vb.

2.2.4.1. Geniş Zamanın Olumsuzu

Geniş zamanın olumsuz çekimi de şahıs ekleri ve kipin genel kullanımına uygun olarak kurulmakta, bu arada birinci çokluk şahıs çekiminde -mAz eki korunarak üzerine iyelik kökenli ık/-ik şahıs eki getirilmektedir:

biz ejdadımızın çevresinden *ğemeziz* (GBA: 171-7), garëysa biz eve *ğelmezik* (GİAT: 202), beni misafir *almañ mı?* (GİAT: 197-8), garëysa biz eve *gelmezik* (GİAT: 202-23), bu temegden biz *yēneg* (GBA: 126-28), sen *bilin* avrat, deyip güyunun başına varmış (GM: 60-11), fahat, avradlar artık *gonuşmazlık* dey dërmenciye yatıştırmışlar (GM: 74-15), belki ihdiyarlıkta *çekemezik*, demiş (GM: 87-12) vb.

2.2.5. -IcI /-UcU Ekiyle Yapılan Gelecek Zaman Çekimi

Gelecek zaman çekimi için de Gaziantep ağzında iki ayrı ek kullanılmaktadır. Burada üzerinde duracağımız gelecek zaman eki -AcAk eki değil, Anadolu ağızları içinde Gaziantep'ten başlayıp Çukurova bölgesinde Hatay, Adana, Osmaniye'ye; Kahramanmaraş'tan, Kırşehir'e (Günşen, 2006: 55-80) uzanarak coğrafi bir yay çizen -IcI/-UcU ekidir. Bu ek, Anadolu ağızlarının sınıflandırılmasında da üzerinde durulabilecek bir öneme sahiptir. Nitekim son zamanlarda yapılan çalışmalar, bu ekin Balıkesir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

yöresinde meskûn Çepnilerce de kullanıldığını göstermektedir (Mutlu, 2008: 1).

Biz söz konusu eke dönük bir çalışmamızda, ekin Anadolu ağzlarında kullanıldığı coğrafya ve ağzları belirtmekle kalmayıp, ekin yapı bakımından da arkaik bir sıfat-fiil eki olan *-Guçl'*dan geldiğini ortaya koymuştuk (Günşen, 2006).

Bu ekin Gaziantep ağzında da yaygın olarak kullanılıyor olması, bu yöre ağzını bu açıdan da farklı ve önemli kılmakta, hatta bu eki kullananan birçok yöre ile sadece ağız bakımından değil, etnik bakımdan da birleştirmektedir.

déyerekden gendi gendini *vurucuyken* olan hemene ulaşır. (GA: 350-15), amma sen onun 'arhasından nası *ulaşıcısıñ*? (GA: 390-16), *gelicim – geliciñ – gelici; gelicik/geliciyk – gelicisĖ/ geliciñiz / gelicĖ, geliciler* (GA: 160), *bilicim – biliciñ – bilici; bilicik – biliciñiz – biliciler; okuyucum – okuyucuñ – okuyucu; okuyucuk – okuyucuñuz – okuyucular* (Günşen, 2006: 69), biz üç baş horanta *ölücük miyik* diye a'ğladı (GİAT: 204-19), o adamlar pacadan *éniciler* (GİAT: 225-21), ben paltamı bilmezmiyim yörüm, baa mı *yuddurucuñ* (GM: 54-9), acıçık dā *uyucum* (GM: 8-10), bu pıçā kim çıkarırsa ne isterse *vêricim*, demiş (GM: 80-3), saa akıl *ôredicim*, demiş (GM: 18-9), beni eylemeñ, köye *gedicim*, demiş (GM: 21-20), baa mı *yuddurucun*, işte o patla benim (GM: 54-9), ne *olucu* benim halım (GM: 59-11), ben sōna *gediciydım* (GM: 73- 9), onu oluma *alcım* (GM: 83-5), işde baa o ferigi *alcız* (GM: 83-10), bu iş sahden beyle *olucuysa*, ayalnan görüşüym (GM: 87-9), pâdişâhın gızının gözünü kim eyi éderse gızımı oña *vêrici*, dēy dellāl bārıymış (GM: 93-9), ben qarabiber *alcıydım* (GM: 96-20), nasıl olsa ikimizi de *öldürücün*, bārilem seni bi kere öpüym, demiş (GM: 104-1), sabahleyn ezen okunuyhan *kañcın* yimē *bişiricin*, ortalı *temizleycin*, ğabı ğacā *yucun*, āşam yimemizi *bişiricin* (GM: 106-14), geçilerin südünü *sağcın*... urğumuza *ğoyucun* (GM: 106-17), bi tenesi ēsik olursa seni *öldürücük* (GM: 106-22), daa biz saa neler *gösdericik* (GM: 108-1), nerdeyse *çıldırıclarmış* (GM: 108-18) vb.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

2.2.6. Emir Kipi

Gaziantep ağzında emir kipi çekimi bakımından dikkati çeken iki husustan biri, ikinci çokluk kişi olumlu ve olumsuz çekiminde ekin arkaik bir özellik gösterip *-ñ* şeklinde kullanılmasıdır:

ğdiñ kızlar *ğdiñ varmañ* çobana (GİAT: 199-20), bennen selam *söyleñ* kefin dikene (GİAT: 206-3), siz *durmañ* soyunun o rahat oldu, demiş (GM: 20-21), beni *eylemeñ*, köye gedim, demiş (GM: 21-20), minnet *şyleñ* nazlı yarı vërsiñner (GİAT: 253-20), anama *söleñ* de lomba y^ç aqmasıñ (GA: 400-13), ağalar *met_şylen* barağ_ëlini (GBA: 120-1), acık *bekleñ* b^ç alım (GA: 368-2) vb.

Ekin kullanımında görülen ikinci bir özellik de, birinci teklik şahıs çekiminde *-AyIm* şeklindeki ekin fonetik büzülmeye uğrayıp *-(I,U)ym* veya *-Im* şeklinde kullanılmasıdır:

hele durun verdëni *yiym*, *bitiriym* de ondan sōna ölümi düşünürüm (GM: 57-14), ben de buna ne *yayıym* (GM: 57-20), nasıl olsa ikimizi de öldürücün, bārilem seni bi kere *öpüym*, demiş (GM: 104-1), bi çimdik üzelliknen bi çimdik duz *getiriym* de iki ataşa at^ç aq (GA: 352-6), ğaderse *vërîm*, dëdi (GBA: 198-3), bunda ğadır mı içsin, ben mi *içîm* (GBA: 202-24) vb.

2.2.7. İstek Kipi

Bugün ölçünlü Türkçede birinci teklik ve çokluk şahıslarda kullanımını yitirmiş olan istek kipinin hemen bütün çekimleri, Gaziantep ağzında yaşamaktadır. Özellikle çokluk birinci şahıs çekimi çok yaygın bir biçimde kullanılmaktadır:

ğarisine demiş ğel şu çuvalı *ëndirek* (GİAT: 194), *ğedek* a^ç bit, ben ğonağımızi çok ğöresedim. (GİAT: 195), üç hafda bitdi, a^ç bit dëdi: sultan *ğëmiyekmi* ğonağımıza (GİAT: 195), ğatın, su alyken küllë düştü, *durmaya gedetin* (GM: 5-23), yeri *sorağ* bağalım hele (GM: 8-3), yabancısız ellām, yerin bizim eve *gedek*, demiş (GM: 9-9), *ğonuşak* da sōna, demiş (GM: 19-1), neyse hane *uzatmıyak* (GM: 23-11), eh sabah *gelek yolağ*, sōna da *pölüşek* (GM: 63-8), gelen malları *çıbarağ* (GBA: 186-5), allah biñ belām *vëre* çekirge (GA: 380-18), k^ç aq^ç a^çı bi hedik vur da ^ç allebene *ğalek*, dëdim (GA:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

342-9), bi çimdik üzelliknen bi çimdik duz getiriym de iki ataşa *at'aķ* (GA: 352-6), oc' ā y *'aħaķ* (GA: 366-3), ġarayılan dēr ki geliñ *otur'aķ* / Kilis yollarından kelle *getirek* /firansız adını bütün *batır'aķ* (GA: 400-1,2,3), beş gün mühlet *alaġ* (GBA: 125-12), ġabar *göndereg* (GBA: 125-13), biz *soraġ, soruřturaġ* (GBA: 125-12), yeri *ġeġeg*, dūrçü (GBA: 139-20), del *baħaġ*, dēdi (GBA: 198-16), bir ġonřuda *yataġ* (GBA: 203-11), allah olmayanlarā da *ġöstere* dayıcāzım (GBA: 203-22) vb.

2.2.8. Zarf-Fiiller

Gaziantep aġzında, ölçünlü Türkçeden farklı ve yöreye özgü birkaç zarf-fiil şekliyle karşılaşıyoruz. Bunların belli başlıları şunlardır:

2.2.8.1. ...-mAdA ol-

Genellikle “ēle demede ossun” şeklinde karşımıza çıkan bu yapı, zarf-fiil olarak ... -*IncA*/-*UncA*,...

-*DiktAn/DUktan sonra* zarf-fiillerinin anlamıyla kullanılmakta, ādeta bir kalıp ifadeye dönüşmüştür:

bu şah mahammedin ġarnından bir taġa açıldı. *açılmada osun*, bu ġız ġafasını dıħdı içeri ġirdi (ġİAT: 195-35), üç aġrı vėriym iħdiyār baba dēmiş. o da ġetir oġlum dēmiş. *ēle dēmede ossun* A' bit ġayb olmuş (ġİAT: 194-11), ... eve ġelmiş ġarisine dēmiş ġel şu çuvalı ēndirek. *ēle dēmede ossun*, çuvalı ēndirmişler (ġİAT: 194-15), *ēle dēmede ossun*, buna anası tederik ġöriy, bu ġızını yolliyacaķ (ġİAT: 195-21), *ēle dēmede ossun*, ġannı köyneyi mēydana atmış... (ġİAT: 196-28), *ēle demede ossun*, sıltañ ġanım çapucaķ bir tas suy alır... (ġİAT: 197-29), *ēle dēnek dyse*: ben bilmedim dēdi (ġİAT: 203-15) vb.

2.2.8.2. alget- < alıp git-

Esas itibarıyla birleşik fiil olarak kullanılan bu yapıda, al-fiilinden oluşañ asıl fiil kısmında

-Ip/-Up yapılı zarf-fiil ekinin düşürölerek kullanılması dikkati çekmektedir:

ana biz fiħareyk, bu danayı bazara *algediym*, satıym, eve un bulġur alıym, dēmiş (GM: 17-3), bi cenāze *algediylermiş* (GM: 32-5),

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

leblebici de *algeddi* (GM: 76-16), iki sepedi doldurup ğırğ gızlara *algedmiş* (GM: 82-13), bi köye uça ğaça gelin *algedmişler* (GM: 83-13), acı bunnardan ğoparağ da analarımıza *algedek* demişler (GM: 105-11), bi ziyaret var, gel seni orā *algediyim* (GM: 119-10), o vaĥıt azap pādīşāhı devrişin evine *algeddi* (GM: 143-19), herif hepsinden *algedebildī* ğader almış (GM: 161-9), s' ab' ah sizi s' ahriye *algēdec ēn* (GA: 362-28), o megdub *algēdenin* cēbinde de çıĥın olur (GBA: 127-25) vb.

2.2.8.3. -DInAn, -DUnAn

Bu ek, *-Dik/-DUk* yapılı sıfat-fiillerin üzerine “*ile+n*” edatının getirilmesi ile oluşan *-DIğInAn/-DUğUnAn* (< ... *-DIğI ilen / -DUğU ilen*) sıfat-fiil biçimlerinin ağızlarda zarf-fiil olarak kullanılmasıyla oluşan bir zarf-fiil biçimidir. Doğu Trakya ağızlarında yaygın olarak kullanılan bu ekin Gaziantep ağzında da kullanılıyor oluşu, iki ağız bölgesini birleştiren ilginç bir veri sunmaktadır.

aĥşam *olduğunan* yimē yidēyimnen bilmiyim nērde yatdğımı (ĠİAT: 195-13), oğlan uyĥuya *vardığına*, bu ğızın ğalbine şeytan ğirdi... (ĠİAT: 195), *baĥtınan* bi de ne görsün? (GM: 61-10), ōlan ataşı yere ğoyup ğılıcını *çekdīnen*, devlerin hepsini yēnnen yeksan ēylemiş (GM: 79-19), avrat neye yorulduñ, dēy *sordōnal* ben de (GM: 75-23), sen menzin *geldē* nal yimeni yidir, sav (GM: 95-13), ōlan güccük bacısı *gettēnnen* tekrar ğuş olmuş (GM: 102-25), aşam eve *geldinēn* ğariye demiş-kine (GM: 119-8), güzün onuncu ay *geldīnen* ekine başlarığ (GBA: 159-6), *gördüğünen* saĥlanırdıĥ (GBA: 162-22), ōlene ğarşı yemek hazır *oldūnan*... getiriller (GBA: 162-25), uzağ köyde de *oldūğunan* giderdik gelini getirmiyē (GBA: 162-26), yağmır yağmasa ğurlağ *ğēdīnen* toplanır (GBA: 163-4), herkes uyĥuya *vardeynan* ğahmış, evde yükte yenli bahada ağır ne varsa almış (GM: 19-21) vb.

2.2.8.4. -InÇI/-UnÇU; -InçA, -UnçA

Bir hareket hâli ifadesinden başka, o hareket hâlinin ortaya çıktığı anı göstermek gibi bir zaman ifadesi de taşıyan bu zarf-fiil eklerinin aslı Eski Türkçede *-GınçA/-GUNçA* şeklinde idi (Ergin, 1995: 341). Sonunda düz ve yuvarlak-dar ünlü taşıyan biçimi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

yaygınlık gösterirken, diğeri bünyesinde /ç/ ünsüzünü barındırmaya devam etmesi bakımından eskiye ve Azerbaycan Türkçesine dönüktür. Bu biçime daha çok Barak ağzında rastlanmaktadır.

öteki pisikleri *görüncü*... (GM: 15-23), eve varıp gapıdan *girinçi* dananın yuralı... (GM: 17-12), adamlar orā girdi kimi kolunu *çevirinci* adam döşüne gader dolabın içine girermiş (GM: 19-6), gelin *girinçi* güvē golu bükmüş. birez *bükünçü*, gelin... (GM: 19-10), hamama *gelinçi* hamamda kimse galmamış (GM: 20-15), gurd bu sesi *duyuncu* hemen ordan kaçmış (GM: 66-15), on beş günlük *oluncu* da anasına demiş ki (GM: 81-5), tavīn evini *görüncü*, acaba bu evde gız var mı demiş (GM: 83-1), avrat menzinin tek geldēni *görüncü* ... (GM: 96-24), menzin içeri *girinçi* ... (GM: 96-25); bazarlığdan *gelinçe* (GBA: 128-5), burdan *gēlinçe* (GBA: 128-25), ıstıfa *ēlinçe* (GBA: 141-1), ayrı *düşünçe* tabi (GBA: 145-6), yanı *gēlinçe* de burda yatar (GBA: 145-15), iki atlı başını *gurtarınça*, dedem orda düşmüş (GBA: 145-11), suya garğ *olunça* (GBA: 148-2) vb.

Sınırlı birkaç örnekte ise arkaik **-I**, **-U** ve **-UbAn** eklerine rastladık: *çağrışı çağrışı* sēmadan inin (GBA: 124-8), ağı başına birez gelinçe *sürnü sürnü* bir çadıra gētmış (GBA: 145-14);

sabahdan *kalhuban* dofuñuz düzün (GBA: 124-12) vb.

2.2.9. Sıfat-Fiiller

Gaziantep ağzında fiillerin bağlandıkları şahsın hareket vasfını ifade eden sıfat-fiiler bakımından dikkati çeken en önemli özellik, **-DIK/-DUK** sıfat-fiil ekinin üçüncü teklik şahıs iyelik eki almış biçiminde hece düşmesi (haploloji) sebebiyle ileri derecede bir derilme veya kısalmanın görülmesidir. Hatta sıfat-fiil ekinin yuvarlak bir fiil tabanına geldiği durumlarda *-dō/-dō* gibi ileri bir yuvarlaklaşmayı örnekleyen şekillerin ortaya çıkması dikkati çeker:

gızını avudup *korudō* uçun tüccar, duduya çok teşekkür etmiş (GM: 50-7), adam gümüş baltayı *gördō* kimi suratını sallandırmış (GM: 53-28), o da başından geçeni *oldō* kimi adama annadmış (GM: 53-18), adam bunu *duydō* kimi aklı imanı gedmiş (GM: 53-19), ... dorğu ıhdıyarın odun *kestē* yere gedmiş (GM: 53-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

21), allah herkese müstehak *oldõnu* verir yavrum (GM: 54-24), adamın yamırda neye *durdõnu* annamak uçun...(GM: 7-14), suyun *ğaynadãni* gören aydını saçar... (GM: 11-13), hanifiyle ali hocanın *getmedãni*, *bekledãni* görünce telâşa düşmüşler (GM: 11-18), ölünün *dirildãni* zanneden ğırhharãmiler (GM: 12-3), ğurban *oldõm*, onuñhu çeviccek (GA: 378-5), gendi de güvêlê *geçdê* kimi (GA: 384-6), *uyandê* v' aht (GA: 384-9), gezmeden *osandê* kimi gelir (GA: 384-12), bu' ader iplê êrilmîş *gördõ* kimi çok sevinmiş (GA: 384-23), *osurdõ* kimi inek mō demîş (GA: 386-6), *girdê* cephede hêç olmaz bozğun (GA: 400-6), niye bêyle *oldõnu* 'ânarsıñ, demîş (GA: 346-2), baş ucunda ğalêyġi *gördõ* kimi (GA: 348-16), òlan ğalıya *geldê* kimi herkeşin *isdedãni* verir (GA: 350-5), ' aşam *oldõ* bille ğapıya dikiliyeler (GA: 366-24), bi alov *gördõñüz* kimi hemen ğaçmıya k' ahtıysêz (GA: 368), b' akdım tohturuñ *gelecê* yok (GA: 370-27), ğurban *oldõm* (GA: 378-5), bu köylünün pêrişan *olacã* gün, çoġ *sıkdî* gün (GBA: 133-9), ğınaç *geldî* kimi bu yemeg burada yênir (GBA: 114-17), *bişdî* kimi (GBA: 115-44), *gêlecê* yere gèderdi (GBA: 118-21), ğına *yanacã* zaman (GBA: 129-2), gene o *çaġırdî* adamlar (GBA: 129-7), allãn *vêrdî* yağmırnan (GBA: 159-12) vb.

2.3. İ-ken Zarf-Fiil Ekinin Kullanılışı: -han, -kan < i-ken

Ek fiilin tek zarf-fiil eki olan *-ken*, ölçünlü Türkçenin ve bu arada birçok ağız bölgesinin tersine Gaziantep ağzında, kalın sıradan isim ve çekimli fiillere *-han* ve *-kan* şeklinde dil uyumuna bağlanarak kullanılır.³

vahthan arayı açalım, dedi. (GBA: 122-4), şõ depeden *çıharhan* ... (GBA: 128-91), bir tenesi gelib bir şê *urarhan*, çerçiye sormuş (GBA: 131-12), uyumuşum tiyên dibinde *yatarhan*. (GBA: 188-106), iki yanına *b'aharhan* bi ğapı yılınıy (GA: 386), o bir çocuk nemehrem odasında *otururhan* bi ayıcı ġelmiş (GİAT: 203), ayıyı

³ Bu ekin Türkiye Türkçesi ağzlarındaki kullanımı ve görevleri için bk. Aydın, 2000: 639-645.

oynatıp *geçerken* bi yer yüzünün halifesine césaretle buradan geçiyöñ, diye darıldı (GİAT: 203), şahmayıl gendi odasında *yatarhan* o devriş ... (GİAT: 209), sağa sola *çalarhan* birisini buldu (GİAT: 217), öpmiye *giymazuhan* yad éle vérdim seni (GİAT: 221), sabahleyn ezen *okunuyhan* kaçıcın yimē bişiricin (GM: 106-14), gari bunnarı *sayıuhan* āşenin de gorhudan ödü yürē göpmuş (GM: 106-19), beyle gonusup *duruyhan* ikindiyn olmuş (GM: 107-11), sen şø depeden *çıharhan* bilirsñ ki... (GBA: 128-10), uymuşum tiyēn dibinde *yatarhan* (GBA: 188-5) vb.

Bu zarf-fiil ekinin yöre ağzında, (-I,U)y şimdiki zaman ekiyle çekimlenmiş kalın ve ince sıradan fiillere hemen daima ince sıradan -(y)ken şeklinde gelişi de dikkati çeker:

geçiyken k'âhgeciden bi nō b'āsımet aldım (GA: 368-20), gendi gendini *vurucuyken* olan hemene ulaşır (GA: 350-15), gāri bunarı *sayıuhan* āşenin de gorhudan ödü, yürē göpmuş (GM: 106-19), kızular çimende *otleyken* (GM: 23-3), tatlı sular *duruyken*, acı sular içmiyek (GM: 23-8), yatā *giryken* bu alma yere düşdü (GİAT: 208-22) vb.

2.4. Diğer Unsurlar

2.4.1. Zamirler

2.4.1.1. genni < kendi

Dönüştürme zamiri “*kendi*”nin Gaziantep ağzında ön ve iç seste ünsüz değişimine uğrayarak, hatta üçüncü teklik ve çokluk şahısları ifade eden çekimlenmiş biçiminde derilmeye uğrayarak kullanılması dikkati çeker:

bu palta da *genninin* dēl (GM: 52-19), adam elini uzadmış, elini uzadmasıynan da, göcanın *gennini* suya çekmesi bi olmuş (GM: 54-14), bu patla da *genninin* dēl (GM: 52-15), haznada ne var ne yok hepsini *gennine* vérdim (GM: 72-21), pādişāhın yanında bulunan babaları bunnarın *genninin* ölü, ötenin de ayalı oldōnu anlamış (GM: 90-14), gēdip *gennere* don yuyac'ām (GA: 362-8), gene *genler* şeyinde ēdiler (GBA: 14-9), gene *genni* o yēmē yabdırdı (GBA: 115-

---

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

1), ya *genni* ğırar, ayırdan tabağa ... (GBA: 115-18), haşlar *genni* şoruya iki üç temiz sudan yur, yıhar (GBA: 115-6), balcanı getirrig, yıharıg; *genni* şoruya düzerig (GBA: 116-10), *genni* terbiyeler, bunu düzerig (GBA: 116-13), ğor, sıhar bëyle *genni* düzer (GBA: 116-17), *genni* yoğuruğ şekerden ya bekmeznen (GBA: 117-19), *gennere* munasıb bir yere (GBA: 125-6), *genner* de bizi sorsun (GBA: 125-13), gençler de onu *genler* aralarında pölüşüller, boğazlallar (GBA: 128-31), *genni* şeye, gozbaşın hüyüne gömdüler (GBA: 195-21), *genne* bir böyüg eteg ğeydirdim (GBA: 200-8) vb.

2.4.2. Bağlaçlar

2.4.2.1. Ki Bağlacının Kullanımı: *hı* < *ki*

Gaziantep ağzında, *ki* bağlacının ölçünlü Türkçenin tersine kalın sıradan isim ve çekimli fiillerden sonra, *hı* < *ki* değişimiyle kalın sıradan getirilişi, Batı Grubu ağızlarına mensup birçok Anadolu ağzında olduğu gibi, karakteristiktir:

bağdı hı göbē'niñ üsdünde bir ufacıh bir ğapı dili buldu (GİAT: 195-), fahat bu éyle bir ğız *hı*, démiş. (GBA: 131-21), bu ğadar *hı* ğoruma altındeydi béle (GBA: 136-19), halbusa ağa vardı *hı*, ğanı burda sulh éder. (GBA: 136-22), ite daş atılmaz *hı* s'abinin hatırası var. (GBA: 137-4), uruşa birez yağlaşınça, bağmışlar *hı* bir ğalabalıg (GBA: 139-23), bu nası ğızmış *hı* batman atıp buçuğ dutarmış? (GA: 384-2), b'akmış *hı* iplik erilmemiş (GA: 384-18), uyandə kimi b'ahar *hı* pambıg gene duruy. (GA: 384-13), ğayın baba ğapıya çıkmış *hı*... (GA: 386-15), köve varıy *hı*, kim kimse yoğ. (GA: 386-20), b'ahıy *hı* ne görsün (GA: 388-4), ğız da gözüni aşdı *hı* gendinnen başga kimse yoğ. (GİAT: 210-17), bağdılar *hı* héç gitme (GİAT: 210-27), şahmayıl melmeketden çıhıncı bağdı *hı* ... (GİAT: 211-1), arap bağdı gördü *kü* hurşut geldi (GİAT: 233-4) vb.

2.4.3. Zarflar

Gaziantep ağzı, *béyle* (< böyle <bu+öyle), *şéyle* (<şöyle <şu+öyle) ve *éyle* (<öyle < o+ile) zarflarını kullanma bakımından, Batı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

Grubu ağızlarından uzaklaşarak Doğu Grubu ağızlarına ve Azerbaycan Türkçesine yaklaşmaktadır:

... ğardaşlarını bulmıya **şeyle beyle** on on iki sāt artı ğeder, aralık ē'şem olur (GIAT: 203)

ıhdıyar **beyle** āleyken... (GM: 52-5), herhalde derdin böök ki **beyle** āleysın, demiş (GM: 52-8), bu, üç gün **beyle** devam etmiş (GM: 14-14), demek beni **beyle** yağan sendin (GM: 40-13), **beyle** şey olur mu? (GM: 42-5), **beyle** bişirrig (GBA: 115-28), ğor, sıhar **beyle** genni düzer (GBA: 116-17), şo televizyonun ğaraltısı ğadar beyle (GBA: 117-3), beyle yapışdırığ (GBA: 117-7), yanı eskide **bededi** (GBA: 157-3); ğardaşlarını bulmıya **şeyle beyle** on on iki sāt artı ğeder, aralık ē'şem olur (GIAT: 203); bāri şu ölüyü yıhaym da hurmayı eve **eyle** elediyim, demiş (GM: 11-5), hayat pisiknen dolu. amma **eyle** pisik ki... (GM: 14-25), konuşuyken **eyle** mest olmuşlar ki (GM: 40-17), **eyle** ğızmış ki ediy burnu da fırtıl fırtıl (GA: 360-8), şinni gene **eyle** ederig (GBA: 115-4), **eyle** ederig balcan kēbabını da (GBA: 116-20), **de** olunça dī ki ezo (GBA: 194-21) vb.

2.4.4. Edatlar

2.4.4.1. Pekiştirme Edatı/Eki -kine/ -hına < ET -kına /-kinye

Eski Türkçedeki *-kına/-kine* pekiştirme edatının çekimli fiiller yanında olduğu gibi devam etmesi (Korkmaz, 1989: 28), Anadolu ağızları içinde bazı ağız bölgelerini farklı ve önemli kılmaktadır ki, bunlardan biri de Gaziantep ağızıdır. Korkmaz'ın Avşar ağızı özelliği olarak belirttiği (1989: 28) bu arkaik kullanıma ait yöre ağızında bolca örnek bulmak mümkündür:

... açılmada ossun, bu ğız ğafasını dıhdı içeri ğirdi, **baħlı-hına** bu şah mahammedin ğarnının içinde bir ulu şehir oldu. (GIAT: 195-196), me'ranın içine **varır-kine** ev kimi düzülü (GIAT: 203), **dey-kine** iki n'āl size meddup yazdım (GA: 344-1), ona **dedim-kine**, **baktım-hına**, **sordum-hına** (GA: 148), **b'akmışlar-kine** su sandıkları... (GA: 346-16), ğırhıncı kapıy **açmış-kine** ne ğörsün? (GA: 346-32), **b'akdım-kine** geliniñ anası (GA: 378), arvad da **did-**

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

kine (GBA: 176-39), alla alla devlisi gün *bağdım-kine* arvaddan barabar... (GBA: 177), bu adam *didi-kine* (GBA: 180-84), çığdım *bagdım-gine* bir hüyük yığılmış (GBA: 181-99), *diler-kine* nişanlımı palta m^c emed aldı (GBA: 194-7), *dîy-kine* ya beni ... (GBA: 195-31), *bahîlar-ħna* oğlag del (GBA: 200-47), *bağdım-ħna* ğaynım sırtımı tapışlı (GBA: 204-14), mer^canın içine *varır-kine* ev kimi düzülü (GİAT: 203, gasab *dédi-kine* ... padişah *dédi-kine* ... (GİAT: 204), ğardaşlarına *dédi-kine*.... (Maraş, GİAT: 177-2), güççük ğız nişanısına *dédi-kine* (Maraş, GİAT: 177-8), çocuk *dédi-kine* (Maraş, GİAT: 178-6), gelip ğapıyı yitip içeri *girmişler-kine* herif dolapta *bağmışlar-kine* dananın ğuyrū da orda duruy (GM: 20-1), bi gün *bağmış-kine* ğırħharāmiler sahriye gediye (GM: 21-13), bahcacı *bağmış-kine* bahca badmış (GM: 82-14), pādīşāhın ōlu *dēniş-kine* (GM: 83-14), sabahleyn bi hayhuy *olmuş-kine* fılınca yerde beylerbeyinin bi fırını dutuşmuş (GM: 88-5), āşam olmuş, avradın ğocası *gelmiş-kine*, evde avrat yok (GM: 89-2), pādīşāhın ğızı ōlanın yanına *gedmiş-kine*, demir çarığı delinmiş (GM: 100-12), *bağmışlar-kine* her şey sōlendī kimi yapılmış (GM: 108-17), aşam eve geldinēn ğariye *demiş-kine* (GM: 119-8), ğırħıncı ğapıyı *açmış-kine* ne ğörsün (GM: 147-10), bir ğeber *vēriler-kine* (GBA: 162-11), arıyı buğdıy *ğurtaramıñ-ħna* bağı, fındığı (GBA: 169-11), bā vatandaş *didi-kie* (GBA: 175-2), ğanıyı *didi-kie* (GBA: 175-5), arvad da *didi-kine* (GBA: 176-18), devlisi ğün *bağdım-kine* arvaddan barabar boyun boyuna sarılmışlar (GBA: 177-3), bu adam *didi-kine* (GBA: 180-27), ğahveden çığdım *bağdım-kine* bir hüyük yığılmış (GBA: 181-1), bir oğlāmız oldu, dī. *bahîlar-ħna* oğlag dēl (GBA: 200-22), *bağdım-ħna* ğaynım sırtımı tapışlı (GBA: 204-14) vb.

2.4.4.2. kimi(n), gimi < kibi(n)

Gaziantep ağzının edatlar bakımından gösterdiği en belirgin özelliklerden biri de, benzetme edatı “*gibi*”nin (< kip+i) Doğu Grubu ağızlarında ve Azerbaycan Türkçesinde olduğu gibi, hemen daima *kimi*, *kimin* ve *gimi* şeklinde kullanılmasıdır:

... ayın on dördü *kimin* parlıy (GİAT: 195-195), yolda altın atıyıp alma *kimin* dutarağ... (GİAT: 198-33), me^c ranın içine varırkine

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

ev *kimi* düzülü (GİAT: 203-10), bu da mı senin dël, dede *kimi* (GM: 52-27), o da başından geçeni oldü *kimi* adama annadmış (GM: 53-18), bi padişahıñ ay *kimi* güzel bi gızı varmış (GA: 344-11), seniñ *kimi* m'arıpdan meşrā g'adek...(GA: 344-20), dedē *kimi* olannan sarmaş dolaş olullar (GA: 348-22), ğarnıñ pambık *kimi* olur, dēdi (GA: 370-13), ille pisik *kimi* yēddi canı var onuñ (GA: 380-3), ğınaçı geldī *kimi* bu yēmeg burada yēnir (GBA: 114-17), bişdī *kimi* (GBA: 115-44), düğün yemē *kimi* (GBA: 118-12), durnanın ğanadı köz *kimi* yanar (GBA-124-2), işde bir çerçi sandığı *kimi* bir sandığ (GBA: 173-13), ayakğabısı böyüg olurdu dayım *gimi* (GBA: 203-13) vb.

2.4.4.3. bārilem < bāri, zatılam < zāti

Gaziantep ağzında dikkati çeken bir başka kullanım da, netice ve izah ifade eden son çekim edatlarından alıntı *bari* (< Far. bārī) ve *zati* (< Ar. zāti) edatlarının Türkçe isimden isim veya zarf yapan +LA eki ve ona eklenen /m/ unsuru getirilerek genişletilmiş biçimleri olarak düşündüğümüz *bārilem* ve *zātilam/zatılam* şeklinde kullanılmalarıdır:

bārilem biz de yıñanıyken suyubu ğoyak dēy barabar gedmişler (GM: 11-1), *bārilem* ıñdıyarlığda geleceñe, genlikde gelsin (GM: 87-11), o da, *bārilem* ben de yazıym, dēy eline acıcığ ... (GM: 89-14), nasıl olsa ikimizi de öldürücün, *bārilem* seni bi kere öpüym, dēmiş (GM: 104-1),

kiyaya da *zāilem* beyle bi işçi gerekmiş (GM: 88-11), *zatılam* ben sizden hıs uş'āñ y'ānına bi göv boncuğ dikecēm (GA: 352-7), *zatılam* seb'ahlēyn de teknēy ğamırlamadımdı (GA: 368-18) vb.

2.4.5. Ünlemler

Gaziantep ağzında ünlem olarak *kele* ünlemi dikkati çekmektedir. "Ayol" anlamındaki bu seslenme ünlemi, genel olarak kadınlar için ve kadınlar tarafından kullanılır. Bu anlamıyla İzmir, Tokat, Urfa, Kahramanmaraş, Yozgat, Kırşehir, Nevşehir ve Niğde (DS-VIII: 2725) gibi yörelerin yanında, Gaziantep ağzında da kullanılması önemli bir veridir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

kele irebiş, havalar datlı (GA: 362-6), *kele* dışarda s'ahden éyyolur (GA: 362-24), *kele* bacım, artı sen de olanı ever (GA: 372-1), *kele* ğ' ayme kör émiş geçēn bize geldi (GA: 372-11) vb.

3.Sonuç

Yukarıda ana hatlarıyla sunduğumuz şekil bilgisi özellikleri, Gaziantep ağzının Anadolu ağızları içinde farklı ve önemli bir yere sahip olduğunu göstermeye yeter, kanaatindeyiz.

-IcI/-UcU gelecek zaman eki, -kına/-kine pekiştirme edatı, *sekizen*, *doğuzan* [bi ğaç gün sōna yetmiş *sekizen* yaşında olan bahçıvanla (GM: 49-15), *doğuzan* yaşınd' ağı ğ' ariler de yiy (GA: 354-9), *doğuzan* lire alıy (GA: 344-5)] gibi sayı adları, -I, -U ve -UbAn zarf-fiil ekleri [*çağrışı çağrışı* sēmadan inin (GBA: 124-8); sabhadan *kalhuban* dofuñuz düzün (GBA: 124-12)], *uçun* edatı [burda toprağda uğraşdımız *uçun* ırğımız, tüm maddiyatımız toprağa bağı (GBA: 133-1), rehmetine mazhar_olmağ *uçun* bu işleri yapardığ (GBA: 133-16), şindik bu ğadının hetresi *uçun* ayda bir deh'fa gelirim (GIAT: 197), vatan *uçun* ben bu d' ağda gezerim (GA: 396-24)] gibi arkaik unsurların varlığı, Gaziantep ağzını Eski Türkçeye bağlamakadır.

Anadolu ağızları içinde de, Batı Grubu ağızlarına ait ses ve şekil bilgisi özellikleri yanında (Mesela Karahan'ın alt grupları belirleyen on şekil bilgisi özelliği içinde sıraladığı şu özelliklerin kullanılması: -IncA/-UncA zarf-fiil ekinde benzeşmeyle meydana gelen ünlü daralması, -I/-U zarf-fiil ekinin işleklik kazanması, *öyle*, *böyle*, *şöyle* kelimelerinin *éyle*, *béyle*, *şéyle* şeklinde kullanılması, görülen geçmiş zaman ve şart kipinde kullanılan iyelik kökenli -ık/-ıh/-ik/-uk/-uh/-ük ekinin emir kipi dışında diğer kipleri de içine alacak şekilde işleklik kazanması, şimdiki zaman eki olarak -(I,U)y, -İ, -yIr/-yUr eklerinin kullanılması, -IcI/-UcU ekinin gelecek zaman eki olarak kullanılması, duyulan geçmiş zamanın -mİş/-mUş eki yanında -Ik/-Uk ekiyle de kurulması, istek eki -A'nın birinci çokluk şahısta işleklik kazanması. bk. Karahan, 1996: 134-150), Doğu Grubu ağızlarına ait ses ve şekil bilgisi özelliklerinin (Mesela, /h/ ünsüzünün yağın olarak kullanımı, Arapça ve Farsça asıllı alıntı kelimelerde benzeşme ile *heber*, *rehmet* gibi ses yapısı değişiklikleri görülmesi, isimden isim yapan +çI/+çU ekinin tonlu şeklinin kullanılmaması, zamir kökenli çokluk ikinci şahıs ve bildirme eklerinin -sIz olarak olarak

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009

kullanılması, şimdiki zaman ekinin ünlüsünün daralması, emir birinci teklik şahıs ekinin hece kaynaşması ile yapısını değiştirmesi, istek eki -A'nın bütün şahıslarda işlek olması gibi. Bk. Karahan, 1996: 56-57) varlığı, Gaziantep ağzını Batı Grubu ağzları ile Doğu Grubu ağzları arasında bir geçiş bölgesi ağzı kılmaktadır.

Bütün bunların yanında, Gaziantep ağzının esas itibarıyla Anadolu ağzlarının kuruluşunda çok ayrı bir yeri ve önemi olan Avşar ağzına dayandığı da rahatlıkla söylenebilir. Korkmaz'ın "Anadolu Ağzlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu" adlı çalışmasında Avşar ağzına ait olarak gösterdiği birçok özellik (sözcüklerin iç ve son seslerindeki patlayıcı, tonsuz, damak /k/larının boğumlanma bakımından geriye kayarak sızıcı, tonlu gırtlak /h/sına dönüşmesi: vaḥıt, baḥdı-ḥına, yoḥ vb.; iki ünlü rasında bulunan ñ, g, y, ğ gibi damak ve yanak ünsüzlerinin hece kaynaşması ile eriyip kaybolması ile yanlarındaki ünlüleri uzatması: *bāā* 'bana', *sāā* 'sana', *giri̇* 'geriye', *koṣē* 'köşeye' vb.; *eyle*, *beyle* örneklerinde de görüldüğü üzere, yuvarlak ünlülerdeki düzleşme, /y/ ünsüzünün erimesi ve hece kaynaşması olaylarının kuvvetli olması sebebiyle, bu boydan gelme ağzlarda şimdiki zaman eki *-iyor*'un, ya düzleşip diftonglaşarak *-iy/-iy* şeklini veyahut da büsbütün ünlüleşerek uzun bir *-ī/-ī̇* sesine dönüşmesi: geliyim 'geliyorum', geliyiñ 'geliyorsun', geliy 'geliyor', geliyik 'geliyoruz', geliyiñiz 'geliyorsunuz', geliyeler 'geliyorlar'; gedim 'gidiyorum', gediñ 'gidiyorsun', gedi 'gidiyor', gedik 'gidiyoruz', gediñiz 'gidiyorsunuz', gediler 'gidiyorlar' vb.; geniş zamanın olumsuz şeklinin birinci şahısta da -mAz eki ile kurulması: almazım 'almam', almazıḥ 'almayız' vb.; Eski Türkçedeki -kına/-kine pekiştirme edatının çekimli fiillerin yanında olduğu gibi devam ediyor olması: dimiş-kine 'demiş ki', dī-kine 'diyor ki', alsa-kine 'alsa ki' vb. bk. Korkmaz, 1989: 28-29) bu Türk boyunun ağız özelliklerine aittir.

Korkmaz'ın adı geçen çalışmasında, "Gaziantep ağzındaki, yabancı sözcüklerden geçme önses *h*'sının tonlulara dönüşü (*ḥanım*, *ḥaber* gibi), Avşar boyundan gelme bir özellik olmasa gerek. Çünkü öteki bölgelere ait Avşar ağzında böyle bir ses değişmesi yoktur (Korkmaz, 1989: 29)." şeklindeki ifadesini, onun Gaziantep ağzını Avşar ağzına dayandırdığının bir tanığı olarak değerlendirmek gerekir. Doğrusu, bölge ağzı yakından tanınca bu kanaate ulaşmak da çok zor değildir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

Gaziantep ağzının dikkati çeken bir başka özelliği de, Doğu Grubu ağızlarına yakınlığı yanında, birçok bakımdan Azerbaycan Türkçesiyle benzeşmesidir. Mesela *gibi* edatının *kimi* şeklinde kullanılması, Arapça ve Farsça asıllı alıntı kelimelerdeki kısa /a/ların /e/leşip, kelimelerin kalın sıradan ince sıraya geçerek ses değişimine uğraması: *teref* ‘taraf’, *heber* ‘haber’, *rehmet* ‘rahmet’ vb., isimden isim yapma eki +çI/+çU ile

-InçA/-UnçA zarf-fiillerinde /ç/ ünsüzünün tonlulaşmaması: *dūrçü* ‘dünürcü’, *gelinçi* ‘gelinci’, *gınaçı* ‘kınacı’ vb.; /n/ ünsüzü ile biten isim tabanlarına çıkma hâli ekinin +nAn şeklinde gelmesi: *ucunnan* ‘ucundan’, *altınnan* ‘altından’, *elinnen* ‘elinden’, *başınnan* ‘başından’ vb.; genel olarak ünsüz uyumunun bulunmaması: *gendinnen başğa* ‘kendinden başka’, aslı *asdarı* ‘aslı astarı’, *melmeketden* ‘memleketten’, *yozgatdan* ‘Yozgat’tan’ vb.; -AndA zarf-fiil ekinin kullanılması: *isğan_olanda*, *yusuf paşa gelende* vb. bunun tanıklarındandır.

Son olarak bir önerimiz olacaktır. Mevcut derlemelerin daha da zenginleştirilerek Gaziantep ağzının Kilis’i de içine alacak şekilde, ağız araştırmalarının ulaştığı son bilgi ve yöntemlerle yeniden ve daha kapsamlı olarak araştırılıp incelenmesi yararlı olacaktır. Kanaatimizce bu yöre ağzı üzerindeki çalışmalar tamamlanmamıştır.

TARANAN ESERLER VE KISALTMALARI

AKSOY, Ömer Asım (1945). *Gaziantep Ağzı*, C I, İstanbul: TDK Yay. (GA)

GÜL, Rıza (1999). *Gaziantep Barakları Ağzı*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adana. (GBA)

CAFEROĞLU, Ahmet (1995). *Güney Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, Ankara: TDK Yay.

(GIAT)

Gaziantep Masalları, Sertaç Yayınları, Gaziantep 2005. (GM)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

KAYNAKÇA

- AKSOY, Ömer Asım (1945). *Gaziantep Ağzı*, C I-II-III, İstanbul: TDK Yay.
- ALKAYIŞ, Fatih (2008). “Kâhta Ağzı Üzerine”, *Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı* (25-30 Mart 2008), Türk Dil Kurumu-Harran Üniversitesi, Urfa, Yayımlanmamış Bildiri.
- AYDIN, Mehmet (2000). “Anadolu Ağızlarında İken ~Ken Zarf-fiilinin Kullanımı ve Görevleri”, *Türk Dili* (TDK), S 588 (Aralık 2000), s. 639-645.
- BALKANOĞLU (Necip Asım Yazıksız) (1902). “Dialect türk de Kilis”, Keleti Szemle, S. 1, s. 269-278.
- BANGUOĞLU, Tahsin (1977). “Anadolu (ve Rumeli) Ağızları”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yay., C 1, s. 132-134.
- BURAN, Ahmet (1996a). *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara: TDK Yay.
- BURAN, Ahmet (1996b). “-Ik Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı”, *TDAY Belleten 1994*, Ankara: TDK Yay., s. 11-18.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1946). “Anadolu Diyalektolojisine Dair Bir Deneme”, *Türk Dili Belleten*, Sayı: 67, İstanbul: TDK Yay., s. 561-568.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1959). “Die Anatolischen und rumelischen Dialekte.”, *Philologiae Turcicae Fundamenta 1*, Haz.: J. Deny- K. Grönbech-H. Scheel- Z. V. Togan, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, s. 239-260.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1960). “Anadolu ve Rumeli Ağızları Araştırmalarının Bugünkü Durumu”, *VIII. Türk Dil Kurulunda Okunan Bilimsel Bildiriler 1957*, Ankara: TDK Yay., s. 65-70.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1988). “Muğla Ağzı”, *TDAY Belleten 1962*, Ankara: TDK Yay., s. 107-130.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

-
- CAFEROĞLU, Ahmet (1995). *Güney Doğu İllerimiz Ağzlarından Toplamalar*, Ankara: TDK Yay. (GİAT)
- ÇAĞATAY, Saadet (1988). “Türkçede ñ~ğ Sesine Dair”, *TDAY Belleten 1954*, Ankara: TDK Yay., s. 15-30.
- DEMİR, Nurettin (1996). “Güneybatı Anadolu Ağzlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki -ik gelir”,
Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992 (26 Eylül 1992-1 Ekim 1992), Ankara: TDK Yay., s. 43-56.
- Derleme Sözlüğü*, 12 C, Ankara: TDK Yay. (DS)
- DUMAN, Musa (2002). “On the usage of the adverbial suffix +IA in Old Anatolian Turkish”, *Turkic Languages*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, v. 6 (2002)1, p. 8-18.
- ERGİN, Muharrem (1995). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Boğaziçi Yay.
- GABAIN, A. von (1988). *Eski Türkçenin Grameri*, Çev.: Mehmet Akalın, Ankara: TDK Yay.
- GÜL, Rıza (1999). *Gaziantep Barakları Ağzı*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adana. (GBA)
- GÜLENSOY, Tuncer (1985); “Anadolu Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki”, *Türk Kültürü Araştırmaları* (Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağan), Ankara: TKAE Yay.: 281-295.
- GÜLENSOY, Tuncer-Alkaya, Ercan (2000). *Türkiye Türkçesi Ağzları*, Ankara: Akçağ Yay.
- GÜLSEREN, Cemil (2000). *Malatya İli Ağzları*, Ankara: TDK Yay.
- GÜLSEVİN, Gürer (1993). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK Yay.
- GÜLSEVİN, Gürer (2002). *Uşak İli Ağzları*, Ankara: TDK Yay.
- GÜNAY, Turgut (1978). *Rize İli Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- GÜNŞEN, Ahmet (1997). *Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemâatleri ile*

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

- Kırşehir*, İstanbul: Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yay.
- GÜNŞEN, Ahmet (2000). *Kırşehir ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara: TDK Yay.
- GÜNŞEN, Ahmet (2006). “Anadolu Ağzlarında Farklı Bir Gelecek Zaman Eki ve Çekimi: -ıcı/-ici, -ucu/-ücü”, *Turkish Studies*, 1 / 2: 55- 80.
- İMER, Kâmile (2000). “Türkçe’nin Ağzlarının Sınıflandırılmasında Temel Alınan Ölçütler”, *Türkçe’nin Ağzları Çalıştay Bildirileri*, Haz.: A. Sumru Özsoy-Eser E. Taylan, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, s. 5-16.
- KARAHAN, Leylâ (1996). *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yay.
- Komisyon (2005). *Gaziantep Masalları*, Gaziantep: Sertaç Yayınları.
- KORKMAZ, Zeynep (1989). “Anadolu Ağzlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”, *TDAY Belleten 1971*, Ankara: TDK Yay., s. 21-32.
- KORKMAZ, Zeynep (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yay.
- LİGETİ, L. (1960). “Afganistan Avşarlarının Dili Üzerine”, *VIII. Türk Dil Kurulunda Okunan Bilimsel Bildiriler 1957*, Ankara: TDK Yay., s. 57-64.
- MUTLU, H. Kahraman (2008). “Balıkesir ‘Çepni’ Ağzı”, *Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı* (25-30 Mart 2008), Türk Dil Kurumu-Harran Üniversitesi, Urfa, Yayımlanmamış Bildiri.
- ÖZÇELİK, Sadettin (1997). *Urfa Merkez Ağzı*, Ankara: TDK Yay.
- ÖZKAN, Nevzat (2003). “Anadolu Ağzlarında Kullanılan +(Iy)İ Eki”, *I. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni (8-10 Ekim 2003)*, *Bildiriler*, Haz.: Ahmet Günşen, Kırşehir: Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Yay., s. 431- 435.
- SAGIR, Mukim (1995). *Erzincan Yöresi Ağzları*, Ankara: TDK Yay.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*

YILDIRIM, Faruk (1999). *Çukurova Ağzları (Adana ve Osmaniye İlleri)*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Adana, 810 s.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/3 Spring 2009*